Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...ай 1921 оной ...21-нээ гарана. | № 269 (18592) | **1990 оной ноябриин 23, пятница** | Сэн 3 мүн.

Ниитын малай үбэлжэлгэ—харюусалгатай хаһа

ШАХАЖА ШАДАДАГ БОЛОХОДОО...

...ажахыда үбэлэй ...хэр бүхэнэй шэг... 800—900 грам... байха, зу... ...гооной үедэшье ...гүүд түйлагдадаг...

...ша ондо Могсохо... ...й дүршэлтэй мал... ...р Базарсадуевич ...й гүүртэдэ бүхы ...р үхэр бүхэнэйнь ...дхэдэ дунда зэр... ...аммһаа дээшэ нэ... ...ба. Зарим һара... ...нь, июль, август, ...о шахамал бүхэ... ...үрээ 1000—1200 ...р нэмээгээ юм. ...а тушаагдаха үхэр... ...рэзн жэл соо түс... ...хаагаад шахадаг, ...элэйнь рационие ...үлжа үгэдэг бо... ...й ашаар иимэ үрэ ...на. Энээнһээ ураг... ...ханда тушаагдаха буруу, хашарагуудые гол түлэб ноябрь-декабрь-январь-февраль соол һайнаар эдеэлүүлжэ шахаад, мяханай комбинадта ябуулдаг, харин зунамарынь тэдэнние хээрын бэлшээридэ адуулаад, бэшэ тээнь бага-сагал үбһэ тэжээл эдюулдэг байгаабди. Үхэрнүүдые түхэрезн жэл соо хаагаад шахаха болоо һаамнай, үбһэ тэжээл хаанашье хүртэхэгүй гэжэ һанагдадаг бэлэй. Үнэндөө, энэмнай тиимэ бэшэ байгаа,— гэжэ ажахын ахамад зоотехник Ц. Б. Чимитова хэлэнэ.

Саашань тэрэ энээнэй ушар удхые иигэжэ тайлбарилна:— Жэшээнь, мяханда тушаагдаха эрэ малые багаһаань хойшо дулаан, зохид байрада байлгажа, һайнаар эдеэлүүлээд, түргэн томо болгоһон бэеэрээ богони болзорто шахаад, шэгнүүр ехэтэй болгоод, мяханда тушаахадал ашагтай байна. Тиимэ үлүү ехэ тэжээлшье гарахагүй. Малшан В. Б. Бадмаевтан үхэрнүүдэйнгээ шэгнүүрые ехээр нэмээһэнэй ашаар лэ 22—23 һаратайдань тэдэнээ түс бүридэнь 400 килограммһаа дээшэ шэгнүүртэй болгожо мяханда тушаана, горитой ашаг олзошье оруулна. Харин тэжээл «алмажа», гамнажа, тэдэнииень жэл соо бага-багаар эдюулээ, муушаг ногоотой бэлшээридэ адуулжа байгаа һаа, тэдэ мал гурбан жэлтэйдээшье түс бүридөө 4 центнертэ хүрэхэгүй һэн.

Хоёрдохёор, үхэрнүүдые түхэрезн жэлдэ хаагаад шахадаг болоходонь жэлэй ямаршье сагта мяха гүрэндэ худалдаха, гүрэнэй захил-түсэбые жэгдээр дүүргэхэ аргатай болоно. Мүн энээнһээ совхозой жасада мүнгэн баһал жэгдэ орожо байна ха юм. Урдандаа имагтал намарынь мяханай гүрэндэ тушаагдахада мүнгэн ородог һааб даа.

Иигээд жэлэй һүүл болотор энэ гүүртэһээ үшөө 40 гаран эгээл томо шахамалнуудынь мяханай комбинадта ябуулагдаха юм. Саада тээнь үлэһэн үхэрнүүд һайса шахагдажа, таргалуулагдажа, жэлэй I ба II кварталда баһал тушаагдаха байна. Владимир Базарсадуевич мяханда тушааһан малайнгаа орондо жэжэ буруунуудые дахин нэмэжэ абана.

Мүнөө шахамал үхэр бүхэндэ үдэрэй 25 килограмм сенаж, 3 килограмм талха тарянай зүйл, һолоомон эдюулэгдэнэ. Булеэдхэгдэһэн үһа уулгана. Байрань дулаан, заһабарилагданхай. В. Б. Бадмаев Цыбан хүбүүнтэеэ 130 үхэр харууһална.

Энээнһээ гадна, Могсохоной совхоз гүрэндэ мяха худалдаха жэлэйнгээ түсэбые ойрын үдэрнүүдтэ дүүргэхын тула хамтадань үшөө 2000 гаран хонидые, 70 адуу мяханай комбинадта ябуулхань.

М. НАМЖИЛОВ.
Хэжэнгын район.

...н совхозой (Хэжэнгэ) үнинэй малшад Д. Г. Дор... ...А. Михайлова, А. Ц. Цыренова, У. С. Чимитова, ...нокова, А. Н. Ананин гэгшэд ажахы соогоо мэдээ... ...ой. Байгша оңдо Надежда Александровна Михай... ...жа абаһан үнеэн бүриһөө 3500 килограмм һү haaxa ...

...ДЭЭРЭ: һаалишан Н.А. Михайлова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ГЭЭГДЭЛЬЭЭ ГАРАА

Хоёрхон жэлэй саада тээ Прибайкалиин районой «Нестеровский» совхозой һү һаалиин фермын мал ашаг шэмэ ехээр үгэдэггүй байһан юм. 1988 ондо һаамхай үнеэн бүриһөө оройдоол 1746 килограмм һүн һаагдадаг бэлэй. Республикын ажахынуудай дунда энэ совхоз эгээл һүүлшын һууринуудай нэгыень эзэлдэг һэн. Угайдхадаа тэрэ үедэ ажахын һү һаалиин комплексын байра үни удаан саг соо заһабарилагдаа. Заһабарилгын үедэ һаалишад үнеэдээ Батуринай фермын нэгэ байра соо харуулһалха баатай болоһон юм. Малшад, һаалишад үглөөнэй үүр хираанаар бодожо, автобусоор хүршэ һууринаа ошожо, үнеэдээ һаадаг, эдеэлүүлдэг байгаа. Иигэжэ мал харууһалхада, ямар ашаг үрэ гарахаб даа. Иимэ байдал усадхахын тула эрид хэмжээ ябуулганууд абтаха ушартай болоо һэн.

Нэн түрүүн районой зоотехнико... ...лекционно албан фермын симментал үүлтэрэй малые, ашаг үрэтэй хара-эреэн үүлтэрэй үнеэдээр һэлгэхэ хүдэлмэри ябуулһан байна. Гадна һү һаалиин комплекс соохи хүдэлмэри эмхи гуримтай болгогдоо. һаалишадай харюусалга ехэ болоо. Үнеэн бүхэн тусхай паспорттай болгогдоһон юм. Тэдэнэрынь ямар үдэр, хэды килограмм һү үгэнэб, хэзээ тугаллахаб, хэды шэнээн тэжээл үгтэнэб гэхэ мэтэ үдэр бүхэндэ тэмдэглэгдэжэ байдаг гэээшэ. Эдэ мэтын хэмжээ ябуулгануудай ашаар энэ коллектив үнеэдэйнгээ ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлжэ шадаа. Мүнөө эдэнэр түсэбтэ даабаринуудаа холо үлүүлэн дүүргэжэ эхилэнхэй.

Ажахын түрүү һаалишад эгэшэ дүүнэр Зоя, Мария Латыпованууд, һаалишан хүбүүн В. Н. Толстихин гэгшэд хоёр мянганһаа дээшэ һү һаагаад ябана.

Т. НАГАЕВА.

ХОЁР ҺАРААР УРИДШАЛАА

Мухар-Шэбэрэй районой «Искра», «Путь Ленина», «Коммунизм» колхозууд, «Авангард» совхоз гүрэндэ мяха тушааха жэлэйнгээ түсэбые хоёр һараар уридшалан дүүргэжэ шадаа. Жэшээлхэдэ, Хонхолын мал ажал эрхилэгшэд байгша ондо 6160 центнер мяха худалдаха даабаритай һаа, тэрэнээ 7854 центнертэ хүргэһэн байха юм. Иигэжэ тэдэнэр гүрэнэйнгөө захилые 142,1 процент бэелүүлбэ. Энэнь нёдондонойхидо орходоо 34,7 процентээр дээшээ болоно. «Коммунизм» колхоз, «Авангард» совхоз һүүлэй жэлнүүдтэ эбэртэ бодо малаа шахан таргалуулха талаар тодорхой хүдэлмэри ябуулдаг болонхой.

В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой һү һаалиин фермэнүүд мүнөө жэлдэ баһал эршэмтэйгээр хүдэлжэ ябана. Эндэхи һаалишад баһал һү худалдаха захилаа хоёр һараар уридшалан бэелүүлһэн байха юм. Тусхайлбал, 14600 центнер һү тушааха һаа, ноябриин нэгэнэй байдалаар тэрэнээ 15 361 центнертэ хүргөө. Энэ ажахы даб дээрэ гансаараа район соогоо һү худалдаха жэлэйнгээ даабари дүүргэһэн габьяатай. «Искра», «Коммунизм» колхозуудай, «Авангард», «Забайкалец» совхозуудай һаалишад һү худалдаха жэлэйнгээ түсэбүүдые мүн лэ уридшалан дүүргэхээр зэһэнхэй ажаллана.

В. ШИРДАРМАЕВ.

Үнгэрһэн зунай һарануудта холын бэлшээридэ үхэрнүүдээ абаашажа адуулһан малшадай ажалай үрэ дүнгүүд одоол хүсэд согсологдожо, хэнэйнь эрхимлэжэ гараһаниинь тодоруулагдаба.

Энэ жэлдэ манай совхозой арба гаран гүүртын 1500 үхэр

БЭЛШЭЭРИИН ХЭШЭГ

холын ой хүбшэ, хада уула газарай бэлшээринүүдтэ адуулагдажа зуһаа юм. Тэдэ малайнь сентябрьда тэндэһээ асарагдахадань шэгнэжэ үзэхэдэ, дүрбэ һара шахуу саг соо бүхыдөө 1300 центнер нэмэлтэ шэгнүүр абтаһан байба гэхэ гү, али үхэр бүхэниинь сүүдхэдэ дунда зэргээр 755 граммаар шэгнүүрээ нэмээһэн байгаа.

Дүршэлтэй бэрхэ малшад Б. Б. Раднаев, Х. Б. Цыренов, Н. Н. Шойжитова гэгшэдэй даадаг гүүртэнүүдэй үхэрнүүд шэгнүүрээ үшөөшье ехээр, түс бүридөө сүүдхын 1059-һөө 1187 грамм хүрэтэр нэмээгээ. Мүрысөөнэй гуримай ёһоор эдэнэр магтаал шанда хүртэхэ, һайн нэмэлтэ түлбэреэр урмашуулагдаха байна.

Малшадайнгаа зунай бэлшээриин хаһые зүбөөр хэрэглэжэ, малаа һайнаар таргалуулжа, шэгнүүр ехэтэй болгожо шадаһанайнь ашаар совхоз мяха гүрэндэ худалдаха энэ жэлэй захил-түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхэ аргатай болоо.

А. ЖАПОВ,
Захааминай районой Ёнгорбойн совхозой директор.

Европодохи аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной талаар зүблөөн Парижда амжалтатайгаар түгэсэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: совет делегаци түүхэтэ документнүүдтэ гар табижа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

РСФСР-эй КОМПАРТИИН ЦК-да

РСФСР-эй Компартиин ЦК-гай болон ЦКК-гай ноябрьда болоһон хамтын пленум дээрэ Центральна Комитедэй саг үргэлжын иимэ комиссинууд байгуулагдаа:

— партийна байгуулалтын асуудалнуудаар, комиссиин түрүүлэгшэ — Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Компартиин ЦК-гай хоёрдохи секретарь нүхэр А. Н. Ильин;

— гуманитарна ба үзэл сурталай асуудалнуудаар, комиссиин түрүүлэгшэ — Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Компартиин ЦК-гай секретарь нүхэр Г. А. Зюганов;

— социально - экономическа политикаар ба хүдэлмэришэдэй хүдэлөөнтэй холбоо барисаанай талаар, комиссиин түрүүлэгшэ — Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Компартиин ЦК-гай секретарь нүхэр А. Г. Мельников;

— аграрна политикаар ба тариашадай хүдэлөөнтэй холбоо барисаанай талаар, комиссиин түрүүлэгшэ — Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Компартиин ЦК-гай секретарь нүхэр В. И. Кашин;

— ниитын нэгэдэлнүүдтэй ябуулагдаха хүдэлмэриин, национальна ба залуушуулай политикын талаар, комиссиин түрүүлэгшэ — Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Компартиин ЦК-гай секретарь нүхэр И. И. Антонович;

— эхэнэрнүүдэй хүдэлөөнэй асуудалнуудаар, комиссиин түрүүлэгшэ — Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Компартиин ЦК-гай секретарь нүхэр Н. Н. Силкова;

— арадай депутадуудай Соведүүдтэй холбоо барисаанай талаар, комиссиин түрүүлэгшэ — Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Компартиин ЦК-гай секретарь нүхэр А. С. Соколов.

Комиссинуудай түрүүшын заседанинууд дээрэ мүнөөнэй эрхэ байдалда партийна органуудай ажал ябуулгын уг удха, түхэл янзанууд ба онол аргануудай тухай һанамжануудаа халан абалсаба. ЦК-гай комиссинууд тухай дүримүүд, тэдэнэй хүдэлмэриин түсэбүүд зүбшэн хэлсэгдэжэ, баталан абтаа. РСФСР-эй Компартиин Центральна Комитедэй таһагуудай байгууламжа баталагдаһан байна.

М. С. ГОРБАЧЕВ ЭХЭ ОРОНОО БУСАБА

ПАРИЖ. (ТАСС). Ноябриин 21-дэ СССР-эй Президент М. С. Горбачев Москвагаа бусахаяа Парижһаа мордобо. Европодохи аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной талаар зүблөөндэ (СБСЕ) хабаададаг оронуудай правительствануудай болон гүрэнүүдэй толгойлогшонорой уулзалга дээрэ СССР-эй делегацие тэрэ толгойлоо һэн. Тэрэниие үдэшэжэ ябаһан гадаадын хэрэгүүдэй министр Э. А. Шеварднадзе, оборонын министр Д. Т. Язов, бусад тусхай тушаалтад Президенттэй хамта ябалсаба. Орли аэропортдо үдэшэгшэдэй дунда СССР-һээ Франциида байдаг элшэн сайд Ю. В. Дубинин байлсаба.

Москвагай аэропорт дээрэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. И. Рыжков, СССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ А. И. Лукьянов, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин орлогшо В. А. Ивашко, бусад тусхай тушаалтад Президентые угтаһан байгаа.

РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ СЕССИ ДЭЭРЭ

МОСКВА. (ТАСС). Ноябриин 21-дэ РСФСР-эй Верховно Соведэй Республикын Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хамтын заседани И. С. Силаевай үгэ хэлэлгээр эхилбэ. РСФСР-эй министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдые томилхо асуудалые зүбшэн хэлсэхые республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ дурадхаба.

Һанамжануудые халэн абалсаһанай һүүлдэ Гүрэнэй зөөриие хүтэлхэ талаар Россин гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшын тушаалда 49-тэй Михаил Малей баталагдаба. Тэрэ партийнабэшэ, электротехникын мэдээсэлэй ба технико-экономическа шэнжэлгэнүүдэй Бүхэсоюзна эрдэм-шэнжэлгын институдай директорээр хүдэлдэг.

Национальностьнуудай хэрэгүүдэй талаар РСФСР-эй гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшын тушаалда КПСС-эй гэшүүн 56-тай Леонид Прокопьевой кандидатурые депутадууд нэгэн дуугаар батална.

Шэнэ хүтэлбэрилэгшэдтэй танилсуулһанай һүүлдэ хэдэ хэдэн дурадхалнууд хэлэгдээ. Московско областиин 93-дахи округой депутат Юрий Ельцовһоо нэгэ дурадхал оробо. КПСС-эй зөөриие түлбэригүйгөөр гүрэнэй зөөри болгохо хараа шугам зохёохо хэрэгтэй гэжэ тэрэ хэлэбэ. Хэрбээ РСФСР-эй Верховно Соведэй зохихо хуули баталан абаа һаань, энээниие бэелүүлжэ болохо гэжэ Михаил Малей найдуулаа.

Дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн оролгын эрхэ байдалда арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй нэмэлтэ этигэмжэ түлөөлэлгэнүүд тухай, мүн РСФСР-тэхи зөөри тухай хуулинуудай проектнүүд хаража үзэгдэбэ.

МАЛШАДАЙ ҮДЭР ҮНГЭРГЭГДЭБЭ

Саратовска фермэ дээрэ һаяхан малшадай үдэр үнгэргэгдэбэ. Эндэ РАПО-гой, райгүйсэдкомой, больницын, худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд ерэһэн байна. Партиин райкомой инструктор И. Г. Гусляков фермэнүүдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөн болон манай орон дотор боложо байһан хубилалтанууд тухай тодорхойгоор хөөрэжэ үгэбэ. Гадна РАПО-гой ахамад мэргэжэлтэд, республикын түрүү ажахынуудай онол аргануud, дүй дүршэл, саашанхи түсэбтэ даабарияа яажа дүүргэхэ тухай асуудалнуудта тоггон дэлгэрэнгы хөөрэлдөө хэһэн байха юм. Дэлгүүрэй экономикодо хэйшэн гэжэ орохобобди гэһэн асуудал малшадые илангаяа һонирхуулһан байгаа. Малшадай асуудалнуудта бусадшье мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд харюусаа. Удаань ажалай түрүүшүүлдэ Хүндэлэлэй грамотанууд, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаа һэн.

Т. ПНЕВА.
Тарбагатайн район.

...ША ТУҺАТАЙ ...УЛЗАЛГАНУУД

...н 20—21-нэй үдэр... ...ажанай райондо Бу... ...Р-эй Министрнүүдэй ...эрнүүд үнгэргэгдэ... ...эрнүүд районой ба... ...тосхонуудай соци... ...соёлой талаар хүг... ...эрюулагдаба. Эндэ ...публикын хэдэн ми... ...нүүд болон эмхи ...эй бүлэг түлөөлэг... ...рядай ССР-эй Ми... ...й Соведэй түрүү... ...логшо Г. Н. Манжу... ...һон байна. Тусхай... ...л, республикын соё... ...рэй орлогшо В. С. ... республикын соци... ...алгын министрэй ор... ...Г. Ефимов, республ... ...шадай хэрэглэмжэ ...министрэй орлогшо ...деев, республикын ...рэм һуралсалай мини... ...логшо И. П. Ефимов, ...и болон радиокоми... ...үүлэгшэ А. С. Баи... ...еспубликын ПТУС-эй ...инженер Г. И. Бед... ...ряттелерадиобыттех... ...иректор В. А. Ижун... ...ультура болон спор... ...эр комитедэй түрүү... ...рлогшо М. Ф. Ата... ...убликын Министрнүү... ...дэй мэргэжэлтэд бо... ...д ерэһэн байна. Но... ...0-до эдэнэр Улюкчи... ...нха тосхонуудай хүн ...улзалга үнгэргэбэ. Эн... ...тосхонойнгоо социаль... ...этэ, медицинскэ бо... ...лдаа наймаанай хан... ...лай асуудалнуудые ...олоор табиһан байха ...ээдэ хүдөөгэй зондо ...холодильнигуудаа ...ха гэээшэ хүндэ хү... ...онхой ааб даа. Баһал ...байрын гэрнүүд хаа дуталдана.

...бликын министерствэ... ...эмхи зургаануудай тү... ...д зарим тэды орёо асуудалнуудые шиидхэлгэдэ хамһалсахабди гэжэ найдуулаа. Зүгөөр оронОй дэлгүүрэй экономикын харилсаануудта орожо байхада, республикын министерствэнүүдэйшье эрга боломжо урданайхидаал адли хүсэтэй бэшэ болонхой. Ушар тиимэһээ ажахы бүхэн өөһэдөө мүнгэ олохо, бусад ажахынуудтай харилсаа холбоонуудые тогтоожо юумэ абаха, андалдаха, үүсхэл оролдолго гаргаха гэжэ заагдаа. Богонёор хэлэхэдэ, эдэ уулзалгануудай тобшолол иимэл даа.

Зүгөөр эндэ байлсаһан хүн бүхэн иимэ уулзалгануудай ашаг туһатай байһые тэмдэглээ һэн.

—Иимэ уулзалганууд яаха аргагүй туһатай. Бидэнэр хүдөөгэй хүн зондо юун хэрэгтэйб, хайшан гэжэ, ямараар социальна ажабайдалаа һайжаруулха, хүгжөөхэ хэрэгтэйб гэжэ зүбшэн хэлсэбэбди, — гээд нүхэр Манжуев онсолһон байна.

Уулзалгада партиин райкомой нэгэдэхи секретарь С. Л. Гатапов, райгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо А. И. Гребенщиков болон бусад байлсажа, үгэ хэлээ, олон тоото асуудалнуудта харюусаа.

Үглөөдэрынь иимэ уулзалганууд Соёл, Һүбэ, Душалан һууринуудта болобо. Уулзалгануудай һүүлээр районой соёлой байшангай хүдэлмэрилэгшэд гоё һайхан концертнүүдые харуулжа, хүн зониие баясуулһан байха юм.

Эдэ уулзалгануудай дүн, республикын Министрнүүдэй Соведтэ үшөө дахин зүбшэн хэлсэлгдэжэ согсологдохо, шуурхала хэмжээ ябуулганууд хараалагдаха юм.

Республикын Министрнүүдэй Соведэй бүлэг хүдэлмэрилэгшэд Хурамхаанай районой ажалшадтай иимэ уулзалгануудые үнгэргэжэ эхилбэ.

М. АБИДУЕВА.
Баргажанай район.

ХАЛТИРХАЙ ХАРГЫН БЭЛШЭР ДЭЭРЭ...

(Шэнэ политическэ партинууд тухай)

Хубилган шэнэдхэлгын үедэ орон доторнай янза бүриин партинууд, хүдэлөөнүүд, бүлгэмүүд бии болоно. Олон миллион хүн зон политическэ ажал ябуулгын эхин шатада ямар харгы шэлэхэеэ бодомжолно.

Партинуудай олонхинь эмхидхэлэйнгээ съезд, конференци үнгэргэжэ, программа документнүүдээ абажа байнхай. Мүнөө үеын байдалаар орон соомнай 20 шахуу парти бии болонхой. Эдэ партинууд, хүдэлөөнүүд янза бүриин политическэ хараа шугамтай: социалис шэглэлһээ эхилээд, Коммунис партида эсэргүүшье мүн демократическа түхэлэй зорилгонуудые табинхай юм.

Һая байгуулагдаһан Россин демократическа партиин (ДПР-эй) Зүүн Сибириин регионой Буряадай отделениин манайшье республикада бии болгогдоһониинь мэдээжэ. ДПР-эй энэ эмхи тухай юун гэжэ хэлэлтэйб? Тэрэ ямар программатай гэээшэб?

Энэ эмхидэ 27 хүн оронхой. Наһанайнгаа талаар 18-һаа эхилээд, 60—62-той хүнүүд болоно. Тэдэнние социальна талаһаань хаража үзэбэл, хэдэн студентнүүд, интеллигентнэрэй түлөөлэгшэд, нэгэ хэдэн ажалай ветерануud оронхой юм. Тэдэнэй дунда хоёр гурбан эхэнэр бии.

ДПР-эй Зүүн Сибириин регионой Буряадай отделени (партийна эмхи) совет обществын, тусхайлбал, манай республикын нэгэ шатаһаа нүгөө шатада хүгжэн орохо үеын парти гэжэ өөрыгөө тоолоно. Тэдэнэр республикадамнай эмхидхэгдэһэн элдэб ниитын хүдэлөөнүүдтэй, бүлгэмүүдтэй хамтаржа, КПСС-эй республиканска партийна организациин хараа шугамые гол түлэб буруушаажа байһанаа мэдүүлнэ.

Энэ бии болгогдоһон Буряадай отделенитэй адлирхуу политика ябуулжа байһан республикын социал-демократическа бүлгэм, демократическа платформын городой һунгагшадай клуб, Байгалай фонд, «Мемориал» бүлгэм гэхэ мэтэ болоно. Эдэ хүдэлөөнүүдэй түлөөлэгшэд Россин демократическа партиин Буряадай эмхиин байгуулагдахада, тэрэниие халуунаар амаршалһан байна.

ДПР-эй Буряадай эмхи КПСС-эй хараа шугамтай сэхэ тэмсэхэ гэһэн зорилго түрүүшээр табижа байһаншье һаа, хожомынь партиин аппарадтай эсэргүү тэмсэхэ ёһотойбди гэжэ мэдүүлээ. Тэрэнэй гэшүүд предприятиин, эмхи зургаануудай парткомуудтай хамта өөһэдынгөө хүнүүдые һуулгаха ёһотойбди гэжэ сэхэ хэлэнэ.

Энэ эмхиин конференци дээрэ хэблэл тухай асуудал шангаар табигдажа, өөһэдын газетэтэй болохо тухайгаа тэдэнэр мэдүүлбэ. Хуули ёһо хүндэлһэн эрхэ сүлөөтэ гүрэн болохо тухай тэдэнэр бодомжолходоо, КПСС энэ талаар ямаршье хэмжээ абанагүй, һүүлэй һүүлдэ тэрэ гансааран үлэхэ байха гэжэ тоолоно.

Манай хараа шугамые хүдэлмэришэн ангиин ехэнхи хүбинь дэмжэхэ бээ гэжэ тэдэнэр найданхай.

Буряадай бүрин эрхэтэ болохын тула республикын Верховно Совет тогтоол абаад, тэрэнь ямаршье баримтагүй байһаар зандаа гэжэ ДПР-эй эмхи тоолоно. Энэ асуудалаар КПСС-эй рескомые шүүмжэлнэ. Тэдэнэр республиканска партийна организациин хүдэлмэридэ бии байһан дутагдалнуудые хёрхоор хаража, зүйтэй асуудал табина. Жэшээлхэдэ, КПСС-эй партийна комитедүүдэй түлөөлэгшэд үгэ андалдаха, зарим табиһан асуудалнуудыень зүбшэн хэлсэхэ, шэнжэлхэ байгаа гэжэ һанамаар байна.

ДПР-эй эхин эмхи парламентын гуримаар партиин засагтай тэмсэхэ байһанаа мэдүүлнэ. Зүгөөр олон асуудалаар республикын правительство, партиин реском буруу шэглэлтэй гэжэ тэдэнэр тоолоно. Эдэ аппарадуудта өөһэдынгөө хүнүүдые табиха зорилго табина.

Урзанда, нёдондо үнгэргэгдэһэн Верховно болон нютагай Соведүүдэй һунгалтада шүүгдэһэнээ гүйсэд мэдэржэ, мүнөө тэрэ алдуугаа гаргахагүй зорилготойгоор демократическа партиин эмхиин гэшүүд хүн зоной дунда эртээнһээ ойлгуулгамжын ехэ хүдэлмэри ябуулха зорилготой байһанаа тобшолбо.

ДПР-эй Буряадай отделениин координатор-хүтэлбэрилэгшөөр Улаан-Үдын прибор бүтээлгын нэгэдэлэй мастер Н. Бурлак дэбжүүлэгдэнхэй.

Манай республикада үшөө нэгэ парти һаяхан бии болобо. Тэрэ Буряад-Монгол арадай нам (парти) тухай үнгэрмэ ехэ хөөрэлдөөн гарана ха гэжэ һанахаар. Партиин эмхидхэлэй суглаан дээрэ оройдоол 15 хүн байгаа. Энэ партида орохо дуратайшуул бүхыдөө 70—80 хүн болонхой юм ха.

БМНП арадай политическэ, экономическа болон оюун ухаанай хүгжэлтые бэелүүлхэ, республикада Буряадай округуудые бусааха гэһэн программна хараа шугам табина. Теэд эдэ асуудалнуудые ямар аргаар шиидхэхэ байһанаа партиин гэшүүд өөһэдөөшье мэдэнэгүй. Мүнөө Буряадаймнай республика урдань шиидхэгдээгүй байһан асуудалнуудаа шата шатаарнь бэелүүлхэ аргатай боложо байнхай.

Буряадай Совет Социалис Республика болоходоо, Союзна республикын хэмжээндэ дабшаһан хэрэг гэээшэ бээ. Республикымнай бүрин эрхэтэ байлга тухай хуули Верховно Соведнай батална.

Агын болон Усть-Ордын Буряадай округуудые республикатай нэгэдүүлжэ, 1937 оной хуули буса тогтоол болюулха тухай хөөрэлдөөн болоһоор үнинэй. Энэ асуудалые КПСС-эй реском дэмжэдэг байна. Зүгөөр тэрэниие бүхы хүн зоной тэрэ тоодо округуудта ажаһуугшадай хараа бодол мэдэнгүй, түргэн саг соо яаралтайгаар шиидхэхын аргагүй гэхэ гү, али эрхэ байдал бии болоодүй байна бшуу. Тиихэдэ шэнээр байгуулагдаһан БМНП бүхы талаһаань энээниие хүсэд хаража үзэнгүй, яаралтайгаар урялал хэһэниинь ехэ алдуутай гэжэ һанагдана.

Мүнөө үедэ обществодо гү али республикада боложо байһан үйлэ хэрэгүүдые шэнжэлэн үзэбэл, манай буряад арадай үндэһэн соёл, гэгээрэлые саашадань хүгжөөхэ асуудалаар зарим тэды хүдэлмэри ябуулагдажа эхилэнхэй.

Шэнэ парти эдэ хэрэгүүдые дэмжэжэ, хүсэ шадалаа элсүүлхын орондо халтирхай замда гаража болохонь хаш. Жэшээ болгон дурдабал, тэрэ партиин һанамжаар, округуудтаяа нэгэдэһэн Буряадай ССР Советскэ Союзһаа хожомоо гараха ёһотой юм ха. Иигэжэ асуудал табихадань, республикымнай хүн зон юун гэхэнь бэ?

Буряад-Монгол арадай парти СССР-эй, РСФСР-эй, Буряадай ССР-эй Конституци баримталан хүдэлмэриеэ ябуулха гэжэ Устав доторoo бэшэһэн байбашье, КПСС-эй хараа шугамтай тэмсэл ябуулха гэжэ сэхэ хэлэһэн байха юм.

Энээн тушаа үгэ хэлэһэн хэдэн хүнүүд шүүмжэлэл хэжэ, КПСС-эй шугамтай тэмсэхэгүй, харин республика дотор олон партинуудай зэргэ оршохо ябадалые дэмжэжэ, өөрынгөө программа зохёожо, ажал ябуулгаяа эхилхэ ёһотойбди гэжэ тодорхойлһон байна.

БМНП бүхы арадууд, үндэһэ яһатан, элдэб хэлэнүүд, шажан болон партинууд адли тэгшэ эрхэтэй гэжэ мэдүүлнэ. Тэрэ хадаа парламентска парти байһан тула бүхы арадуудай хоорондохи хани барисаанай түлөөбди гэжэ тобшолно. Арсалдаата ямаршье асуудал шиидхэхэдээ, хүсэ хэрэглэжэ болохогүй гэжэ батална.

Иимэрхүү яһала таарамжатай зорилгонуудай хажуугаар шахардуу байдалда асаржа болохоор асуудал табина. Жэшээлхэдэ, Буряадай республикада ондоо тээһээ хүнүүдэй зөөжэ ерэхэ ябадал гэээшые тон бага болгохо тухай хуулита актнуудые абаха гэжэ БМНП-гэй зорилгонууд дотор хэлэгдэнэ.

Ямар хүнүүдые хорихо, ямар хүнүүдтэ зүбшөөл үгэхэ болонобибди? Хэн, ямар орган иимэ хуули баталха ёһотойб? Иимэрхүү асуудалнууд гараха байна бшуу.

Буряад-Монгол арадай партида ямар хүнүүд гэшүүнээр абтажа болохоб? Тэрэнэй Устав дотор расын, үндэһэ яһанай, шажан мүргэлэй гү, али али мэргэжэлэй талаар илгаагүйгөөр 16 наһанһаа дээшэ ямаршье хүн абтажа болохо гэжэ бэшэгдэһэн байгаа. Удаань энэ пункт зүбшэн хэлсэһэнэй удаа «ямаршье хүн» бэшэ, харин «СССР-эй эрхэтэн» гэжэ тодорхойлогдоо. Мүн 16-наһанһаа бэшэ, 18 наһа гүйсэһэн хүнүүд абтажа болохо байна.

Теэд энэ партида буряадһаа бусад яһатан орожо болохо гэээшэ гү? Уставай ёһоор болохо байна. Зүгөөр партиин хараа зорилгонууд гансал өөрынгөө арадай тала баримталан, бүхы партийна программаяа зохёоһон байхадань, ондоо арадай түлөөлэгшэд хэр лэ гэшүүд болохо аргатай ааб?

Иимэ һанамжа тэрэ конференцидэ хабаадаһан уран зохёолшо Д. Эрдынеев, түүхын эрдэмэй доктор Ш. Б. Чимитдоржиев, «Мемориал» бүлгэмэй түлөөлэгшэ В. Галиндабаев болон бусад хэлэһэн байна.

Буряад-Монгол арадай партиин түрүүшын алхам тэрэнэй халтирхай харгын бэлшэр дээрэ гаража байһыень гэршэлнэ бэшэ гү?

Б. ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ,
манай корр.

Дэлгүүрэй экономико: бодомжонууд, хараа шэглэлнүүд

НАЛОГ ТАТАБАРИ ТУХАЙ

«СССР-эй эрхэтэдһээ, харин эрхэтэдһээ ба эрхэтэд бэшэ зонһоо подоходно налог абаха тухай» Хуули 1990 оной апрелиин 23-да СССР-эй Верховно Совет баталаа гэжэ олонхи уншагшад мэдэжэ ёһотой.

«Хүн зонһоо подоходно налог абаха тухай» СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй урдахи Указтай сасуулбал, Хуулида нилээд хубилалтанууд оруулагдаа.

Бага түлеэһэ абадаг эрхэтэдэй материальна байдал һайжаруулха, эрхэтэдэй олзо доходһоо налог абаха тушаа энэ дэ онсолон заагданхай.

ХУУЛИДА ШЭНЭ ЮУН БИИБ?

Гол хүдэлмэриингөө газарта эрхэтэдэй өбөдөг салин хүлһэнэй 100 түхэриг хүрэтэр мүнгэнһөө налог абтахаяа болибо. Ажалай дэбтэрэй байһан газар гол хүдэлмэри гэжэ тоологдодог.

101-һээ 150 түхэриг хүрэтэр абадаг хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай салин хүлһэнһөө налог абалга доошолоо, юуб гэбэл, анхан 100 түхэриг салин хүлһэнһөө 8 түхэриг 20 мүнгэнэй налог абтадаг һаа, мүнөө абтахаяа болибо ха юм.

Һарын 150-һаа 700 түхэриг хүрэтэр салин хүлһэнһөө налог абалга урданайхяараа гэхэ гү, али 13 процент зандаа үлөө. 700 түхэригһөө дээшэ салин хүлһэндэ улам дээшээ ургалтатай налог абаха гурим хэрэглэгдэхэ. Жэшээ абаад хараял, 150-һаа 700 түхэриг хүрэтэр 13 процент, 701-һээ 900 хүрэтэр—15, 901-һээ 1100 хүрэтэр—20, 1101-һээ 1300 хүрэтэр—30, харин 3000 түхэригһөө дээшэ салин хүлһэнһөө 60 процент хүрэтэр налог абтадаг байха.

Тус Хуулида заагдаһан хүнгэлэлтэнүүдһээ гадна налогой талаар бусадшье хүнгэлэлтэнүүд хараалагданхай.

Ямар олзо доходто налог тохогдохогүйб? Гүрэнэй социальна страхованиин ба гүрэнэй социальна хангалгын тэдхэмжэдэ, (саг зуура ажал хэхэ аргагүйдэлгэ, тэрэ тоодо үбшэн үхибүү харууһалалга эндэ оруулагдахагүй), мүн В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Хүүгэдэй совет фондһоо, Эб найрамдалай, Соёлой, Нигүүлэсхы сэдьхэлэй ба Элүүр энхын фонднуудһаа, СССР-эй Улаан Хэрээһэнэй ба Улаан Хахад һарын ба экологическа жасануудһаа эрхэтэдтэ үзүүлэгдэһэн туһаламжада подоходно налог тохогдохо ёһогүй.

Ажаглалта: гүрэнэй социальна страхованиин ба гүрэнэй социальна хангалгын тэдхэмжэнүүд ямаршье бэ гэбэл: нарайлалгатай холбоотой, үхибүүнэй 1 жэл 6 һаратай болотороо түлэгдэдэг тэдхэмжэ, хүдөөлүүлгэдэ, бага шадалтай бүлэнүүдэй үхибүүдтэ, бага наһанһаа инвалид хүүгэдтэ, олон үхибүүтэй ба ганса бэе эхэнэрнүүдтэ, саг зуурын албандаа ошоһон сэрэгэй албатадай үхибүүдтэ, наһанайнгаа нүхэрые гээһэн, энэ ушараар пенси абадаггүй үхибүүтэй эхэнэрнүүдтэ, мүн алиментнүүдые түлэлгэһөө зайсадаг түрэлхидэй бэдэрхэ хэһэдэ үгтэдэг үхибүүдтэ тэдхэмжэнүүд мүн болоно.

Уласхоорондын, Бүхэсоюзна, республиканска конкурснууд ба мүрысөөнүүдэй үедэ, мүн предприяти, эмхи зургаануудһаа үгтэһэн шагнал-бэлэгүүдтэ налог тохогдодоггүй юм. Иимэ шагнал-бэлэгүүдэй үнэ сэнгэй 200 гаран түхэриг, мүн материальна урмашуулгын жэлдээ 500 түхэригтэ хүрөө һаань, энээнһээ дээшэдэнь налог тохогдохо юм.

Подоходно налог түлэлгэһөө гүйсэд гү, али зарим хубиһаань сүлөөлэгдэһэн эрхэтэдэй тоо олошороо.

Онсолбол, байгша оной июлиин 1 болотор граждан ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнуудта хабаадагшадай доходууд налогһоо 50 процент хүрэтэр сүлөөлэгдэһэн һаа, мүнөө, октябриин 1-һээ бүхы түхэлэй доходуудта налог түлэлгэһөө сүлөөлэгдөө. Бага наһанһаа инвалидууд, Эхэ-геройнууд, 1941 оной сентябриин 3-һаа 1944 оной январиин 27 болотор Ленинград хотодо хүреэлэлгын үедэ хүдэлһэн зон мүн лэ налог түлэхэеэ болихо юм. Зохихо документнүүдэй үндэһөөр эдэ хүнүүдтэ хүнгэлэлтэнүүд үгтэхэ.

Бүхы түхэлэй доходуудта налог түлэлгэһөө иимэ зон сүлөөлэгдэнэ гэбэл:

— I ба II бүлэгэй ажалай инвалидууд;

— СССР орониие хамгаалха үедөө, сэрэгэй албанай бусадшье уялгануудые дүүргэхэдээ гү, али фронтдо үбдөөд нүгшэһэн сэрэгэй алба хэгшэдэй эхэ, эсэгэнэр ба һамгад. Пенсионно үнэмшэлгэ соонь «нүгшэһэн сэрэгшын һамган (эхэ, эсэгэ)» гэһэн тэмдэгэй үндэһөөр иимэ хүнгэлэлтэ үгтэдэг байха юм;

— сэрэгэй алба хаагшад ба сэрэгэй уялгата шалгалтын ба һуралсалай сборнуудта татагдагшад, Афганистанда алба гарагшад,

30 процентээр налог доошолуулагдаа гэбэл:

— 16 наһа гүйсөөгүй хоёр ба энээнһээ олон үхибүүтэй ганса бэе эхэнүүдтэ;

— үбгэнөө гү, али һамгаяа алдаһан, энэ ушараар пенси абадаггүй, 16 наһа гүйсөөгүй 2 гү, али энээнһээ олоншье үхибүүтэй хүнүүдтэ;

— ходо харууһанай, бага һаа инвалид үхибүүтэй түрэлхидэй нэгэндэ.

Энээнһээ гадна 1991 оной январиин 1-һээ иимэ зондо налог 30 процентээр доошолуулагдаха гэбэл:

— гэртээ гурбан, тэрээнһээ дээшэ тэжээмэлнүүдтэй хүдэлмэришэд ба алба хаагшадта (гол хүдэлмэриһөө абадаг доходынь хараада абаад);

— тэдхэмжэдээ гурбан гү, али бүришье олон үхибүүтэй үбгэ һамган хоёрто хоюуландань.

Хэрбээ ямар нэгэн айл бүлын тэдхэмжэдэ үхибүүдһээнь бэшэ тэжээмэлнүүдэй бии һаань, үбгэ һамган хоёрой нэгэндэнь хүнгэлэлтэ үгтэдэг.

— Хэрбээ эрдэм наукын, литературын ба искусствын бүтээлнүүдэй түлөө авторска урмашуулга абаһан, гэхэ зуура тэдхэмжэдээ гурбан ба гурбанһаа дээшэ хүнүүдтэй эрхэтэдтэ (гол хүдэлмэригүй һаань).

— Хубиин ажал ябуулга эрхилдэг, тэрэ тоодо ажалай ба таряашадай ажахынуудай гэшүүд (тэдхэмжэдээ 3 ба бүри олон хүнтэй һаа).

Гэхэтэй хамта дээрэ дурсагдаһан хүнгэлэлтэнүүдһээ гадна арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй гүйсэдкомууд эрхэтэдые налог түлэлгэһөө сүлөөлхэ гү, али налогойнь хэмжээ доошолуулха шиидхэбэри абаха бүрин эрхэтэй.

Гол хүдэлмэриингөө газарта, мүн элдэб ба ганса нэгэ хүдэлмэринүүдһээ абтаһан доходуудһаа налог түлэлгын гурим зарим тэды хубилгагданхай.

Хойто зүгэй районуудта хүдэлһэнэй түлөө түлбэринүүдтэ тогтоогдоһон налог тохолгын гурим мүн лэ хубилгагдаа.

Гол хүдэлмэриин газарһаа бэшэ, мүн саг зуура абтадаг доходуудһаа налог таталга мүн лэ Хууляар тогтоогдонхой.

Иимэ гуримаар налог тохолгодо орохо гэбэл:

— Предприяти, эмхинүүдтэ хүдэлдэггүй аад, тэндэһээ ганса нэгэ ба хэлсээнэй гуримаар даабари бэелүүлжэ, салин хүлһэ, бусадшье доходуудые абаһан һаа, ганса нэгэ хүдэлмэри хадаа богони болзорой—5 үдэрһөө үлүү бэшэ гээд тоолоходо, хэлсээнэй үндэһөөр бэелүүлэгдэдэг хүдэлмэри 2 һараһаа үлүү үргэлжэлхэ ёһогүй.

Энээндэ дүтэнүүд хүдэлмэринүүд гэбэл:

— эрдэм-шэнжэлгын, мүн дээдэ һургуулинуудта хүдэлдэггүй аад, аспирантнуудые хүтэлбэрилдэг научна хүдэлмэрилэгшэд, мэргэжэлтэд;

— һуралсалай эмхи зургаануудта ба эрдэм-шэнжэлгын институтда кафедрые хүтэлбэрилгэ (жэлэй туршада 100 час гэһэн харааһаа);

— техническэ, медицинскэ, бухгалтерска ба бусад шалгалта (ажалай нэгэ дахин түлэлгэтэй);

— предприяти ба эмхинүүдтэ кадрнуудые богони болзор соо һургаха хэрэгтэ эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэдэй хабаадалга;

— экскурсинуудые эмхидхэхэ, үнгэргэхэ талаар хүдэлмэри (түлөөһэниинь часаар гү, али ажалай хэгдэһэн хэмжээгээр тодорхойлогдохо);

— багшын хүдэлмэри — түлөөһэниинь часаар тодорхойлогдодог (жэлдээ 240 часай хараатай).

Иимэ доходуудһаа Хуулиин 14-дэхи статьятай зохилдуулан налог абтадаг, гол хүдэлмэриин (һуралсалай) газарта мэдээсэгдэдэггүй.

Хэрбээ эрхэтэдэй хэлсээнэй ёһоор бэелүүлжэ байһан хүдэлмэриин болзорой һунаагдаа һаа (жэлдээ 2 һараһаа дээшэ), энэ хүдэлмэриһөө доходууд тухай налогово организациинуудта эрхэтэд мэдээсэхэ, түлэхэ ёһотой.

Иимэ доходуудай түлэгдэһэн тухай, мүн хэды зэргын налогой тохогдоһон тухай налогово органуудта предприятинууд ба эмхинүүд бэшэгээр мэдээсэхэ ёһотой.

Эрдэм наукын, литературын ба искусствын түлөөлэгшэдэй, ухаалан зохёогшодой ямар нэгэн бүтээл байгуулһанай, хэблэһэнэй, гүйсэдхэһэнэй түлөө абаһан урмашуулганууд тушаа тодо гурим Хуули соо заагданхай, дэлгэрэнгыгээр бэшэгдэнхэй юм.

Хэрбээ авторска урмашуулгын хоёр талын хэлсээнэй үндэһөөр һаа, иимэ доходто налог тохолго хуулиин 17-дохи статьягаар тодорхойлогдохо.

Энэ статья дотор юрэнхыдөө эрхэтэдтэ налог тохолгын бүхы асуудалнууд харагдажа үзэгдөөгүй. Тиимэһээ шэнэ Хуулиин зарим зүйлнүүдэй ойлгосогүй һаа, гүрэнэй налогово инспекцинүүдтэ (город, район бүхэндэ бии) орожо, тайлбари, зүбшэл абажа болохо юм.

О. МИХАЛЕВ,
Буряадай ССР-эй Финансын министерствын гүрэнэй налогово инспекциин таһагай начальник.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: КПСС-эй рескомой һаяхан болоһон конференцидэ хабаадагшад (зүүн гарһаа): «Михайловский» совхозой ахалагша хонишон И. И. Яньков (Захаамин), Улаан-Үдын 2-дохи ЖЭУ-гай парторганизациин секретарь Н. Д. Дымбрылова, Бэшүүрэй совхозой парткомой секретарь Б. Ю. Базаров.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

БУРЯАДАЙ ССР-эй ХҮН ЗОНОЙ НАЦИОНАЛЬНА БҮРИДЭЛ

Бүхы Союзай хэмжээн соо 1989 ондо хүн зониие тоо бүридхэлдэ абалгын дүнгөөр Буряадай ССР-тэ 1038,2 мянган хүн ажаһуугаа. 1979 оной тоо бүридхэлтэй сасуулхада, хүн зоной тоо 138,8 мянгаар гэхэ гү, али 15,4 процентээр олошороо.

Буряадай ССР-тэ ажаһуудаг эгээл олон тоотой үндэһэ яһатан гэбэл, ородууд, буряадууд, украинецүүд, татаарнууд болоно.

Үндэһэ яһатан	тус үндэһэ яһанай хүнүүдэй тоо (мянгаар)		Тэдээн сооһоо өөрынгөө үндэһэ яһатанай хэлые түрэлхи гэжэ тоолодог (процент.)	
1	2	3	4	5
	1979 он	1989 он	1979 он	1989 он
Бүхыдөө	899,4	1038,2	96,2	94,5
тэрэ тоодо:				
ородууд	647,8	726 2	99.9	99.9
буряадууд	206,9	249,5	93	89,4
украинецүүд	15,3	22,9	53	50
татаарнууд	10 3	10.5	68	56,3
Белоруссууд	3,5	5,3	45	38,4
эвенкнүүд	1,5	1,7	59	46,5
немецүүд	1,6	2,1	36,1	25
еврейнүүд	1,6	1,2	7,2	5,8
бусад үндэһэ яһатан	10,9	18,9	62,2	63,8

Буряадай ССР-тэ ородуудай тоо 1979 онтой сасуулхада, 78,4 мянгаар (12 процентээр) нэмээ, хүн зоной ниитэ тоодо тэрэнэй хубинь 72-һоо 70 процент хүрэтэр доошолоо. Буряадуудай тоо 20,6 процентээр дээшэлжэ, 249,5 мянганда хүрөө. Тэрэшэлэн хүн зоной ниитэ тоодо буряадуудай хубинь 23 процентһээ 1979 ондо, 24 процент хүрэтэр 1989 ондо нэмээ.

Олоор түрэһэнэй ашаар буряадуудай тоо бусадһаа түргэнөөр ургаа. 1989 ондо буряадуудай түрэсэ ородуудайхиһаа 4,4 дахин үлүү байгаа.

Республикын хүн зоной олонхинь (94,5 процент) өөрынгөө үндэһэ яһатанай хэлые түрэлхи гэжэ тоолоно. Гэбэшье өөрынгөө үндэһэ яһатанай хэлые түрэлхи гэжэ тоолодог зоной хубинь ородуудһаа бэшэ бүхы үндэһэ яһатанда доошолоо.

СТАТИСТИКЫН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА УПРАВЛЕНИ

Совет орон дотор

НАРЬЯН-МАР. Арадай депутадуудай Ненецкэ окружной Соведэй ээлжээтэ бэшэ сесси дээрэ РСФСР-эй бүридэлдэ байха Ненецкэ Автономито Совет Республика соносхогдоо һэн.

Гэбэшье РСФСР-эй Арадай депутадуудай съезд дээрэ, Россин Верховно Соведтэ Россин Федерациин байгууламжанууд гэжэ бүхы автономито округуудые мэдэрхэ, газар болон байгаалиин бүхы баялигуудые хэрэглэхэ эрхэ олгохо тухай хуулита эдэбхи үүсхэл гаргаха гэжэ депутадууд тогтооһон байгаа.

— Манай эрхэнүүдые хамгаалха зорилгоор республика соносхохо шиидхэбэри абтаһан байгаа,— гэжэ Ненецкэ окружной Соведэй түрүүлэгшэ Л. Саблин ТАСС-эй корреспондентдэ мэдүүлээ һэн.— Юуб гэбэл, федеративна хэлсээн соо автономито округуудай аша туһа хараада абтаха гэжэ бидэ этигэнэгүйбди. Энээнтэй дашарамдуулан, РСФСР-эй Федерациин Совет яаралтайгаар зарлажа, манай федеративна байгууламжын баримталха гол ёһонууд тодорхойлогдохо ёһотой гэжэ депутадууд тоолоно.

ТАШКЕНТ. Чернобыльдохи усалһаа хохидоһон хүнүүдтэ хатааһан үрэ жэмэстэй посылканууд Житомир эльгээгдээ. Туракурганай «Ширинлик» комбинат кишмиш, курага, яблока, урюк эльгээһэн байгаа. Энэрхы сэдьхэлэй ба элүүр энхын совет жасын Узбекистандахи республиканска отделени иимэ туһаламжа эмхидхээ юм.

ПРОЕКТ

КПСС-тэ ҺУНГАЛТА ҮНГЭРГЭХЭ БА ҺУНГАГДАМАЛ ОРГАНИЗАЦИНУУДАЙ БҮРИДЭЛҺӨӨ ГАРГАХА ТУХАЙ ИНСТРУКЦИ

КПСС-эй XXVIII съездын даалгабариин ёһоор дурадхагдаһан инструкциин проект бэлдэгдэнхэй. Өөһэдынгөө ажаглалтанууд болон дурадхалнуудые КПСС-эй ЦК-да гү, али ЦКК-да, үгышье һаа, партийна ондоо комитедтэ сэхэ эльгээхыень коммунистнуудые, тус документээр һонирхоһон бүхы хүнүүдые КПСС-эй ЦК-гай Секретариат ба ЦКК-гай Президиум гуйна.

ЮРЭНХЫ ДҮРИМҮҮД

1. Партийна суглаануудһаа бэшэ хүтэлбэрилхы, гүйсэдхэхы ба хиналтын зургаанууд партида һунгагдадаг.

2. Партийна эхин ба цеховэ организацинуудай тоосоото һунгалтын суглаанууд партийна бюро, харин партиин 15 хүрэхэгүй гэшүүдэй тоологдодог партийна организацинуудта секретарьнарые ба тэдэнэй орлогшонорые һунгадаг. КПСС-эй гэшүүн байлгатай холбоотой асуудалнуудай талаар эхин организациин эрхэнүүдтэй цеховэ организацинуудтай партийна эхин организацинуудта суглаанууд гү, али конференцинүүд дээрэ партийна комитедүүд һунгагдадаг. Суглаанууд ба конференцинүүд дээрэ коммунистнуудай үзэмжөөр партийна эхин организацинуудай хиналтын (шалгалтын) комиссинууд һунгагдадаг. Партийна бүлэгүүдтэ партгрупорг, харин шухала болоо һаань, орлогшо һунгагдадаг.

Районно, городской, окружной, областной, хизаарай, республиканска автономито республикануудай партийна конференцинүүд, союзна республикануудай компартинуудай съезднүүд зохихо комитедүүд ба хиналтын комиссинуудые һунгадаг.

Бүхы шатын партийна комитедүүдэй секретарьнар, хиналтын комиссинуудай түрүүлэгшэнэр зохихо суглаанууд, конференцинүүд ба съезднүүд дээрэ гү, али делегадуудай үзэмжөөр, партийна комитедүүдэй ба хиналтын комиссинуудай пленумүүд дээрэ эдэ органуудай гэшүүдээр нэгэн доро баһал һунгагдадаг.

Тоосоонууд болон һунгалтануудай хоорондохи үедэ партийна комитедүүдэй секретарьнарай гү, али хиналтын комиссинуудай түрүүлэгшэнэрэй гаража ошоһон ушарта, хэрбээ конференциин (съездын) ондоо шиидхэбэри хараалаагүй байгаа һаань, һунгагдадаг зохихо зургаануудай пленумүүд дээрэ тэдэниие шэнээр һунгалга үнгэргэгдэдэг.

3. Һунгаһан гүйсэдхэхы гү, али хиналтын зургаануудайнь этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдэй болзорой дүүрэһэнэй һүүлдэ тоосоото һунгалтын суглаанууд, конференцинүүд, съезднүүд үнгэргэгдэдэг:

— партиин 15 хүрэхэгүй гэшүүдтэй партийна эхин, цеховэ организацинуудта, мүн партийна бүлэгүүдтэ коммунистнуудай суглаагаар тогтоогдоһон болзорнуудта, бусад партийна эхин ба цеховэ организацинуудта хоёр-гурбан жэлдэ нэгэ дахин;

— районно, городской, окружной, областной, хизаарай, республиканска автономито республикануудай партийна организацинуудта табан жэлдэ нэгэ дахин.

Союзна республикануудай компартинуудай центральна гүйсэдхэхы ба хиналтын зургаанууд тэдэнэй съезднүүдээр тогтоогдоһон болзорто, тиихэдэ КПСС-эй съезд табан жэлдэ нэгэ дахин һунгагдадаг.

Партийна организацинуудай гэшүүдэй гү, али һунгагдаһан делегадуудай гурбанай хоёр хубиһаа үсөөн бэшын байһан ушарта тоосоото һунгалтын суглаанууд, конференцинүүд, съезднүүд хуулиин эрхэтэй.

4. КПСС-эй гэшүүдые доодо шатын организацинуудай сэхэ түлөөлхэ гуримаар партийна комитедүүд, хиналтын комиссинууд (дууһан гү, али зарим тэды) һунгагдаха аргатай. Эдэ организацинууд өөһэдынгөө түлөөлэгшэдые бусааха гү, али һэлгэхэ эрхэтэй. Иимэ ушарнуудта партийна комитедүүдые ба хиналтын зургаануудые һунгаха гурим партийна эхин, нютагай организацинуудай шиидхэбэриин үндэһөөр дээдын партийна комитедээр уридшалан тодорхойлогдодог, харин һунгагдадаг зургаанай гэшүүдээр эльгээгдэһэн хүнүүдэй этигэмжэ түлөөлэлгэнүүд зохихо суглаан, конференци, съезд дээрэ батадхагдадаг.

КОНФЕРЕНЦИНҮҮДЭЙ, СЪЕЗДНҮҮДЭЙ ДЕЛЕГАДУУДЫЕ ҺУНГАЛГА

Партийна эхин (цеховэ) организацинуудта коммунистнуудай суглаанууд дээрэ партийна эхин организацинуудай конференцинүүдтэ, районно, городской (районуудта хубаагдадаггүй) партийна конференцинүүдтэ делегадууд һунгагдадаг.

Городской, окружной, областной, хизаарай, республиканска партийна конференцинүүдтэ, союзна республикануудай компартинуудай съезднүүдтэ, КПСС-эй Бүхэсоюзна конференцидэ ба съездэ делегадууд партийна округуудаар гү, али партийна зохихо организацинуудай партийна конференцинүүд дээрэ коммунистнуудай сэхэ дуугаа үгэлгөөр һунгагдадаг.

Партийна округууд нэгэ гү, али олон мандадтай байжа болохо. Партийна эхин, районно, городской организацинуудай хэмжээгээр гү, али түлөөлэлгын тогтоогдоһон нормын ёһоор тэдэниие округуудта нэгэдүүлгын үндэһөөр партийна округууд байгуулагдадаг.

6. Партийна эхин, нютагай организацинуудай дурадхалнуудые хараада абан, зохихо партийна комитет конференцинүүдтэ ба съездэ делегадуудые һунгаха гурим ба түлөөлхэ нормо тодорхойлдог. Конференциин үнгэрэгдэхэ болотор хоёр һараһаа хойшо бэшэ, болзорто, съездын үнгэргэгдэхэ болотор 3 һара урид энэ талаар шиидхэбэринүүд абтадаг. Делегадуудые һунгаха гурим тодорхойлходоо, партийна эхин организацинууд делегадуудта кандидадуудые заабол дэбжүүлдэг гэжэ партийна комитет хараада абадаг. Округуудта һунгалтануудые үнгэргэхын тула партийна комитет һунгуулиин комиссинуудые байгуулдаг, делегадуудые һунгалгые эмхидхэдэг гү, али иимэ хүдэлмэри үнгэргэхыень доодо шатын партийна комитедүүдтэ даалгадаг.

Округуудаар һунгалтануудые үнгэргэхэдөө, зохихо партийна комитедүүд партийна организацинуудтай хэлсэжэ, конференцинүүд ба съезднүүд дээрэ делегадуудые һунгахын тула мандадуудай зарим хубиие (10 процентһээ дээшэ бэшые) үлөөхэ аргатай.

ГҮЙСЭДХЭХЫ БА ХИНАЛТЫН ЗУРГААНУУДЫЕ ҺУНГАЛГАДА КАНДИДАТУРАНУУДЫЕ ДЭБЖҮҮЛГЭ, ЗҮБШЭН ХЭЛСЭЛГЭ

7. Партийна эхин организацинууд суглаанууд ба конференцинүүдтэ дээдэ шатын гүйсэдхэхы ба хиналтын зургаанудай бүридэлдэ кандидатуранууд тушаа дурадхалнуудые оруулха эрхэтэй. Тэдэнь зохихо зургаануудые бүридхэдэг конференцеэр, съездээр хаража үзэгдэдэг. Эдэ дурадхалнууд делегацинуудай түлөөлэгшэдэй зүблөөнэй зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдадаг. Тэдэниие уридшалан хаража үзэхын ба согсолхын тула делегадуудай дундаһаа тусхай комиссинууд байгуулагдаха аргатай.

Партийна эхин организацинуудта парткомуудай болон хиналтын комиссинуудай бүридэлдэ кандидатурануудые дэбжүүлхэ үедэ партийна цеховэ организацинуудай, партийна бүлэгүүдэй коммунистнуудай дурадхалнууд хаража үзэгдэдэг. Партийна комитедүүдэй ба хиналтын комиссинуудай бүридэлдэ дурадхагдаһан кандидатурануудые зүбшэн хэлсэлгэ олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдээр уридшалан үнгэргэгдэдэг.

Делегацинуудай түлөөлэгшэдэй зүблөөнэй (комиссиин) зүгһөө партийна зургаанай шэнэ бүридэлдэ кандидатуранууд тухай дурадхалнуудые оруулалгань суглаан, конференци, съезд дээрэ ондоо кандидатурануудые, тэрэ тоодо өөрынгөө кандидатурые дэбжүүлхэ талаар суглаанда хабаадагшадай, делегадуудай эрхэнүүдые хизаарладаггүй.

8. Партийна эхин, нютагай организацинуудай һанамжануудые хараада абан, партийна комитедүүд, хиналтын комиссинууд гүйсэдхэхы ба хиналтын зургаануудай бүридэлдэ кандидатурануудые оруулха кводой гурим тогтоохо, энээнтэй зохилдуулан, организацинуудаар кандидадуудай квото тодорхойлхо ба дэбжүүлхэ гурим тодорхойлхо аргатай. Дэбжүүлэгдэһэн кандидатурануудай бүридэлдэ хубилалтануудые оруулха эрхэ суглаан, конференци, съезд дээрэ зохихо партийна организацинуудай делегацинуудта олгогдодог. Кводой гуримаар дэбжүүлэгдэһэн кандидатуранууд тушаа эсэсэй шиидхэбэри суглаан, конференци, съезд абадаг. Хэрбээ оруулагдаһан кандидадуудай тоогой тогтоогдоһон кводһоо үлүү байгаа һаань, тус список дуугаа үгэлгын бюллетеньдэ оруулагдадаг, партийна организаци ба тэрэнэй квото тэндэ заагдадаг.

9. Һунгалта үнгэргэхын урдатаа партийна суглаан, конференци, съезд һунгагдажа байгаа партийна зургаанай тоогой талаар бүридэлые уридшалан тодорхойлдог. Тоогой бүридэлые тодорхойлолготой, һунгагдажа байгаа партийна зургаанай бүридэлдэ кандидатурануудые дэбжүүлгые ба тэдэниие зүбшэн хэлсэлгые болюулалгатай холбоотой суглаанай, конференциин, съездын шиидхэбэринүүд сэхэ дуугаа үгэлгөөр баталан абтадаг. Партийна конференциин, съездын делегат бэшэ партиин гэшүүдэй, мүн тэрэшэлэн тус организациин бүридхэлдэ байдаггүй коммунистнуудай дундаһаа һунгагдажа байгаа партийна зургаануудай бүридэлдэ кандидатуранууд дэбжүүлэгдэхэ аргатай.

10. Суглаанда хабаадагшад, конференциин, съездын делегадууд заседанинууд дээрээ дэбжүүлэгдэһэн бүхы кандидатурануудые зүбшэн хэлсэдэг. Суглаанда хабаадагша, конференциин, съездын делегат бүхэн дэбжүүлэгдэһэн кандидатурануудые шүүмжэлхэ ба болюулха талаар хизааргүй эрхэтэй. Арсалта хэхэ дурадхалнууд дуугаа үгэлгэдэ табигдадаг. Суглаанда, конференцидэ, съездэ хабаадагшадай табанай нэгэ хубиһаа үсөөн [illegible] шын һунгалта үнгэргэхэ эр[illegible] табяагүй һаань, өөрынгөө [illegible] гаха тухай дурадхалнууд [illegible] гаа үгэнгүй хангагдадаг.

Кандидатуранууды зүб[illegible] хэлсэһэнэй һүүлдэ суг[illegible] конференци, съезд һунгуу[illegible] бюллетеньдэ (списогто) [illegible] лагдаһан кандидадуудай [illegible] ридэл тухай олонхиин дуу[illegible] шиидхэбэри абадаг.

ДУУГАА ҮГЭЛГЫН ГУРИМ БА ҺУНГАЛТЫН ДҮНГҮҮДЫЕ СОГСОЛОЛГО

11. Партиин хүтэлбэрилхы, гүйсэдхэхы ба хиналтын зургаануудые һунгалга нюусаар дуугаа үгэлгөөр үнгэргэгдэдэг. Зохихо бюрогой (парткомой) заседани дээрэ партийна эхин (цеховэ) организациин партийна бюрогой (парткомой секретариин орлогшо, мүн тэрэшэлэн 15 хүрэхэгүй коммунистнуудтай партийна организацинуудта секретарь ба тэрэнэй орлогшо ,хэрбээ суглаанай (конференциин) ондоо шиидхэбэри абаагүй һаань, партийна бүлэгүүдтэ партгрупорг сэхэ дуугаа үгэлгөөр һунгагдаха аргатай.

Дуугаа үгэлгын бюллетеньдэ (списогто) ямаршье тоотой кандидатуранууд оруулагдадаг.

12. Нюусаар дуугаа үгэлгые үнгэргэхын ба тэрэнэй дүнгүүдые тоолон гаргахын тула партийна суглаан, конференци: съезд, партийна комитедэй пленум, хиналтын (шалгалтын) комисси сэхэ дуугаа үгэжэ, тоололгын комисси һунгадаг. Тоололгын комисси түрүүлэгшые ба секретариие һунгадаг. Нюусаар дуугаа үгэхын тула бюллетеньнүүдые, списогүүдые бэлдэдэг, тиихэдээ кандидатурануудые алфаавидай гуримаар оруулдаг. Партийна конференцинүүдые, съезднүүдые үнгэргэхэдэ партийна комитедүүдэй ба хиналтын комиссинуудай бүридэл һунгаха бюллетеньнүүдтэ кандидадуудай эзэлдэг тушаал ба хүдэлдэг газар баһал заагдадаг. Һунгуулиин хайрсагүүдые ласадаад, нюусаар дуугаа үгэхын тула коммунистнуудай кабина соогуур гаража ошохоор тодходог.

Партиин 15 хүрэхэгүй гэшүүдтэй партийна организацинуудта, мүн партийна бүлэгүүдтэ дуугаа үгэлгые үнгэргэхэдэ, тэрэнэй дүнгүүдые тоолон гаргахыень суглаан дээрэ түрүүлэгшээр байгшаһа ба партиин гэшүүдэй нэгэндэ партийна суглаан даалгаха аргатай.

13. Олон халаанда хүдэлдэг гү, али бэе бэеһээ холо байдаг коллективүүдтэ тоосоонуудые зүбшэн хэлсэлгэ, партийна зургаануудай шэнэ бүридэлдэ кандидатурануудые дэбжүүлгэ ба зүбшэн хэлсэлгэ халаануудта гү, али партийна хэдэн цеховэ организацинуудай кустовой суглаан дээрэ үнгэргэгдэхэ аргатай. Зүбшэн хэлсэлгын дүнгүүдээр нюусаар дуугаа үгэлгөөр һунгалта үнгэргэхэ ниитэ нэгэн список зохёогдодог. Халаанай (кустовой) партийна суглаанууд дээрэ тэрэнь үнгэргэгдэдэг.

Халаанай (кустовой) суглаан бүхэндэ тоололгын амяараа комисси һунгагдадаг. Харин тоололгын бүхы комиссинуудай хамтын заседани дээрэ дуунуудые тоололго үнгэргэгдэдэг. Халаанай (кустовой) гү, али цеховэ партийна суглаанууд дээрэ дуугаа үгэлгын дүнгүүд тухай мэдээсэгдэдэг.

14. Суглаан дээрэ партиин гэшүүн бүхэн, конференциин, съездын делегат, партийна комитедэй, хиналтын комиссиин гэшүүн-пленумэй хабаадагша бүхэн һунгагдажа байгаа партийна зургаанай бүридэлдэ дэбжүүлэгдэһэн кандидатуранууд-тай нэгэ нэгэ хэһэг бюллетень (список) абадаг.

Суглаан, пленум, конференци, съезд дээрэ нюусаар дуугаа үгэлгэдэ хабаадагша бүхэн бюллетень соохи кандидатурануудые зураха, энэ тэрэ партийна зургаание хэды тоотойгоор һунгахаар уридшалан хараалагдаһанһаа дулдыдангүй, шэнэ кандидатурануудые нэмэжэ оруулха эрхэтэй.

Али нэгыень шэлэ[illegible] галта үнгэргэхэдэ нэгэ [illegible] дадта нэгэ кандидатура[illegible] үлүү бэшын үлөөгдэһэн [illegible] летеньнүүд үнэнтэ гэжэ [illegible] логдодог.

15. Тоололгын комисси [illegible] дидатура бүхэнөөр нюу[illegible] дуугаа үгэлгын дүнгүүды[illegible] лаанда, пленумдэ, конфе[illegible] цидэ, съездэ элидхэдэг.

Нюусаар дуугаа үгэлгы[illegible] гүүд тухай тоололгын ко[illegible] сиин мэдээсэл суглаагаар, [illegible] ференцеэр, съездээр, пар[illegible] на комитедэй пленумээр, [illegible] налтын комиссяар батал[illegible] даг. Тоололгын комиссиин [illegible] гуулагдаагүй ушарнуудта [illegible] гаа үгэлгын дүнгүүд сугл[illegible] протоколдо оруулагдадаг.

16. Суглаан, партийна [illegible] тедэй, хиналтын комис[illegible] пленум дээрэ, конфере[illegible] съезд дээрэ дуугаа үгэл[illegible] хабаадаһан КПСС-эй гэшүү[illegible] дуунай хахадһаа ехэ ху[illegible] абаһан кандидадууд һунг[illegible] һанда тоологдодог. Урна[illegible] та байһан бюллетеньнүүд[illegible] дуугаа үгэлгэдэ хабаадагш[illegible] тоо тодорхойлогдодог.

17. Нюусаар дуугаа үгэ[illegible] эсэстэ Партийна зургаанай [illegible] ридэлдэ тогтоогдоһон [illegible] гү, али үсөөн гэшүүдэй [illegible] гагдаһан ушарта суглаан, [illegible] ференци, съезд сэхэ дуу[illegible] үгэжэ, нюусаар дуугаа ү[illegible] гын дүнгүүдэй ёһоор пар[illegible] на зургаанай шэнэ тоотой [illegible] ридэлые баталха тухай ши[illegible] хэбэри абаха аргатай.

Хэрбээ партийна зург[illegible] гэшүүдэй урда тэдэнэ то[illegible] доһон бүридэлэй хубилаг[illegible] гүй, гадна үсөөн гэшүүдэй [illegible] гагдаһан ушарта сүлөө ма[illegible] нуудта кандидатурану[illegible] дэбжүүлхэ, тэдээгээр нюу[illegible] дуугаа үгэлгые үнгэргэ[illegible] рэгтэй. Һунгагдадаг зург[illegible] бүридэлдэ тогтоогдоһо[illegible] олон кандидатуранууда[illegible] гагдаһан ушарта һунг[illegible] дүнгүүдые тодорхойл[illegible] олонхиин гол ёһо зар[illegible] дэдэг. Конференциин, съезд[illegible] делегадуудые һунгаха [illegible] дүнгүүд иимэл гуримаар [illegible] дорхойлогдодог.

18. Нэгэ мандадта дурад[illegible] даһан кандидатуранууда[illegible] нэйньшье һунгалтын үедэ д[illegible] гаа үгэлгэдэ хабаадагша[illegible] олонхиин дууе абаагүй ба[illegible] һаань, эгээл олон дуу аб[illegible] хоёр кандидатураар дуу[illegible] үгэлгэ үнгэргэгдэдэг. Хэр[illegible] дуугаа үгэлгын эсэстэ хэр[illegible] дүнгэй түйлагдаагүй һаань, [illegible] инструкцяар хараалагдаһан [illegible] римаар кандидатурануудые [illegible] хин дэбжүүлдэг, зүбшэн х[illegible] сэдэг ба тэдэнэй түлөө ду[illegible] гаа үгэдэг. Тиихэдээ дуу[illegible] үгэлгын үнгэргэгдэһэн кан[illegible] датурануудшье дэбжүүлэг[illegible] хэ, зүбшэн хэлсэгдэхэ арга[illegible]

19. Доодо шатын орган[illegible] цинуудай сэхэ түлөөлхэ г[illegible] маар партийна комитедые [illegible] миссие) бүридхэхэ үедэ [illegible] тийна комитедүүдэй болон [illegible] налтын (шалгалтын) коми[illegible] нуудай эльгээһэн гэшүү[illegible] этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдые [illegible] дэрхэ тухай шиидхэбэри [illegible] дуугаа үгэлгөөр съезд [illegible] лан абадаг. Тэдэнэй эти[illegible] жэ түлөөлэлгэнүүдые шал[illegible] хэрэг конференциин, съезд[illegible] мандатна комиссида гү, [illegible] конференциин, съездын де[illegible] гадуудай дундаһаа парти[illegible] комитедэй байгуулһан тус[illegible] комиссида даалгагдажа ба[illegible] хо.

20. Нюусаар дуугаа үгэл[illegible] бүхы материалнууд парти[illegible] комитедүүдтэ (организа[illegible] нуудта) удаадахи һунгалта[illegible] дай болотор хадагалагд[illegible] байгаад, һүүлээрнь а[illegible] ёһоор усадхагдадаг.

ГҮЙСЭДХЭХЫ БА ХИНАЛТЫН ЗУРГААНАЙ ГЭШҮҮНИИЕ БУСААЛГА БА ГАРГАЛГА

21. Тоосоонууд болон һунгалтануудай хоорондохи үедэ кводой гуримаар һунгагдаһан гү, али эльгээгдэһэн һунгагдадаг зургаанай гэшүүдые бусааха гү, али һэлгэхэ тухай шиидхэбэри түлөөлһэн партийна организацяар тэрэнэй суглаанай гү, али гүйсэдхэхы зургаанай пленумдэ хабаадагшадай дуунай гурбанай хоёр хубяар баталан абтадаг. Тиихэдээ шэнэ кандидатурануудай этигэмжэ түлөөлэлгэнүүд зохихо партийна комитедүүдэй гү, али хиналтын комиссинуудай заседанинууд дээрэ батадхагдадаг.

22. Тэдэнэрэй нэрэеэ гутаһан, партийна организациин этигэл найдалда хүрэхэеэ болиһон ушарнуудта, мүн тэрэшэлэн зайлашагүй ондоо шалтагаануудаар партийна конференци дээрэ һунгагдаһан парткомой бүридэлһөө эхин организациин парткомой гэшүүниие, партиин райкомой, горкомой, окружкомой, обкомой, крайкомой, республиканска автономито республикын комитедэй гэшүүниие гаргаха тухай асуудалнууд партийна тус зургаанай заседани дээрэ нюусаар дуугаа үгэлгөөр шиидхэгдэдэг. Гүйсэдхэхы гү, али хиналтын зургаанай гэшүүдэй гурбанай хоёр хубиһаа үс[illegible] бэшын дуугаа үгэһэн уш[illegible] шиидхэбэри баталан абт[illegible] да тоологдодог.

Суглаанууд дээрэ һунг[illegible] һан парткомуудай болон п[illegible] тийна эхин организацинуу[illegible] бюронуудай гэшүүд парт[illegible] суглаанууд дээрэ нюу[illegible] дуугаа үгэлгөөр парткому[illegible] болон бюронуудай бүр[illegible] һөө гаргагдадаг.

Партийна зургаанай гэшү[illegible] нэй организациһаа гараһан [illegible] али районһоо, хото городһ[illegible] областьһоо, хизаарһаа, респ[illegible] ликаһаа гаража ошоһон уш[illegible] нуудта, партийна комите[illegible] (бюрогой), хиналтын ком[illegible] сиин гэшүүнэй уялгануу[illegible] тэрэниие сүлөөлхэ гүйлт[illegible] гаар хандаһан ушарнуудта [illegible] али һайн дураараа тушаал[illegible] бууха тухай мэдүүлхэдэ, [illegible] асуудал комитедэй (ком[illegible] сиин) суглаан, заседани [illegible] рэ сэхэ дуугаа үгэлгөөр ш[illegible] хэгдэдэг. Дуугаа үгэлгэдэ [illegible] баадагшадай хахадһаа ехэ [illegible] биин дуугаа үгэһэн уш[illegible] гаргаха тухай шиидхэбэри [illegible] талан абаһанда тоологдо[illegible]

Гаража ошоһон хүнэй о[illegible] до партийна зургаанай ш[illegible] гэшүүниие һунгахада зо[illegible] партийна организацида [illegible] тоогдоһон квото үлөөгдэ[illegible]

Арадай эрдэм һуралсалай шэнэ шатада

НАЙ ЭНДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ААД...

Юрын түбүүд байгуулагдаа бэшэ, харин микроһургуулинууд һэн. Тэндэ хамтадаа 4500 һурагшад һурадаг байгаа. Мүн хотын 9-дэхи һургуулида баһа иимэ хүдэлмэри эхилэнхэй байна. Гадна бусадшье һургуулинууд манай нютагай багшын һанаашые халуунаар дэмжэнхэй, энэ талаар хүдэлмэри хэжэ эхилбэ.

В. Г. Яковлевай һургуулида түүхын хоёр багшын хүсөөр шэмээшэгүүдэй болон буряадуудай ажабайдалые зураглаһан түбүүд эмхидхэгдэжэ эхилээ һэн. Һургуулида түүхын хэшээлэй 2 ужам класс бии юм. Нэгэн соонь столнууд табятай, тэдэнэй саана дүхэриглэн нэгэн доро 70 һурагшад һууха аргатай. Нүгөөдэ класс соохи столнууд иишэ-тиишээ болгогдодог, мүн шалань үргэгдэдэг, тиимэһээ арада һууһан үхибүүд багшаяа һайнаар ажаглаха аргатай болоно. Техническэ хэрэгсэлнүүдээр классууд түгэс дүүрэн хангагданхай юм. Түүхэтэ болон политическэ номуудаар баян уншалгын зал бии. Доной хасагуудай ажабайдал харуулһан музей зоной анхарал татамаар.

— Бидэ иимэ музей эмхидхэхэ гэжэ үнинэй оролдодог һэмди. Зүгөөр хэрэгнай урагшаа ябадаггүй байгаа. Харин аяар холын Байгал далайн сааһаа нэгэ мэдэгдээгүй хүн ерээд, ёһотой эльбэ шэдитэн мэтээр, эрхим музейтэй болгожорхибол даа. Ганса энээхэн хэрэгэйнь түлөө Владимир Геннадьевичые би дэмжэхэб, хэндэшье доромжолуулхагүйб, — гэжэ музейн хүтэлбэрилэгшэ эхэнэр хэлээ һэн. Иимэ үгэнүүдые дуулахадаа, нютагайнгаа хүнэй түлөө омогорхомоор байгаа.

Бусадшье предмедүүдэй түбүүдые харахадаа, баясамаар һэн. Компьютернэ хэдэн классуудта 1-дэхиһээ эхилээд һурагшад үзэдэг байна. Эдэ бүхы хэрэгтэ арадай эрдэм-һуралсалай таһагшье, шефүүдшье горитой мүнгэ гаргашалаа бэзэ. Мүнөө сагта эмхи зургаануудай, предприятинуудай туһаламжагүйгөөр һургуулинуудай горитой хүдэлмэри хэхэгүйнь ойлгосотой. Гадна һурагшадай гэртэхин, ондоо зоншье һайн дураараа туһалдаг байна. Һургуулинуудай директорнүүдэй, багшанарай эмхи зургаануудаар «гараа һарбайгаад» ябаха, бэеэ доромжолуулан гуйха саг үнгэрөө бшуу. Үхибүүдээ һургаха, үнэн сэхэ хүнүүд болгохо хүдэлмэри бүхы ниитэ зоной, хүн бүхэнэймнай нангин хэрэг гэжэ ойлгохоор болоол! Һургуулинуудай үзэмжэ муутай, хүйтэн байшангууд бэшэ, харин эрдэм мэдэсын ордонгууд газаашье, дотоошье талаһаа байха ёһотой! Хэрбээ багша бүхэндэ хэһэн хүдэлмэриинь түлөө үндэр салин хүлһэ түлөөгүй һаа, нэгэшье багша хүдэлмэридөө бүхы сэдьхэлээ, бэлиг шадабарияа үгэхэгүй. Энээн тухай мартаха мүн хэрэггүй.

Ойрын сагта В. Г. Яковлевай һургуулида үбэлэй сэсэрлиг, астрономическа обсерватори байгуулагдахаар харааланхай байна.

Конференци дээрэ оронойнай олон түрүү эрмэлзэлтэй багшанар үгэ хэлээ. Жэшээнь, Алма-Атаһаа ерэһэн психологиин эрдэмэй кандидат Агеев үхибүүдые 4—6 наһатайһаа үзэг бэшэгтэ һургадаг тухайгаа һонирхолтойгоор хөөрэжэ үгэбэ. Одесскэ областиин нэгэ багша бүхы үхибүүдэй эрхимээр һураха арга боломжо олгохо хүсэлэнтэй байһанаа мэдүүлбэ. Тиигээд энэ талаар тусхай программа зохёоһоноо хөөрэбэ. Горьковско областиин ПТУ-гай багшын хөөрөөн олониие һонирхуулаа һэн. Мэргэжэлтэдые бэлдэхэ һуралсал социологическа болон экономическа талаһаа гүнзэгыгөөр шэнжэлэгдэдэггүйһөө боложо, муу шанартайгаар ябуулагдадаг гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Иимэ байдалһаа боложо, ойрын сагта трактор жолоодохо хүн дуталдадаг болохонь гэжэ энэ нүхэр мэдүүлбэ. Тоогой хойноһоо намнангүйгөөр, харин тракторист болохо үнэн эрмэлзэһэн хүбүүдые шэлэжэ абадаг һаа, эрхим дүнгүүд тухайлагдаха һааб даа. Энээниие багша бүхэн ойлгодог гээшэ. Зүгөөр бэелүүлхэнь бэрхэтэй. Багшанарһаа дулдыдаха юумэн үгы. Хамаг юумэн, буруу, зүбшье байг, «дээдэ» шатада бүхы асуудал шиидхэдэг бшуу.

Эдэ үгэнүүд минии бодомжолнуудтай тааруу байшоо. Гушаад жэлдэ багшанарай институтда хүдэлхэдөө, арбаад мянган хүбүүд, басагадай дээдэ һургуули дүүргэхые ажаглаһан байнаб. Мүнөө болоходо, тэдээн сооһоо республикымнай һургуулинуудта оройдоол хэдэн зуугаадынь мэргэжэлээрэ хүдэлдэг юм. Манай институдууд «дипломуудые тараалгын конвейернүүд» болошонхой гэжэ нюусагүйгөөр хэлэе.

Манай багшанарай институдай һуралсалда РСФСР-эй Арадай эрдэм-һуралсалай министерство мүнгэ һомолдог юм. Тиихэдэ Зүүн Сибириин технологическа институдые СССР-эй Гүрэнэй комитет, Зүүн Сибириин соёлой институдые РСФСР-эй Соёлой министерство мүнгөөр хангадаг байна. Москваһаа эльгээгдэдэг мүнгэн һэн хойнонь, хамаагүй салангайгаар гаргашалхада, хэрэгтэ хэрэггүй техникум болон училищинуудые бии болгоходо, хамаагүй гэжэ булта һанадаг.

Арадай мүнгэ иимэ һаланаар үрижэ байгаад, һайхан ерээдүй байгуулха гээшэмнай одоол хооһон һанаан бэшэ аал? Иигэжэ асуухадаа, эрдэм һуралсалай хэрэгтэ мүнгэ багаар һомолхо ёһотойбди гэнэгүйб. Харин һуралсалайнгаа зургаануудые хубилгаха хэрэгтэй гэнэб. Һурагшадай стипенди заатагүй нэмээхэ байгаа. Тэрэшэлэн багшанарай салин дээшэлхэ зэргэтэй. Улаан-Үдэдэ университет бии болгохоор болоо. Зүгөөр тэндээ хүн бүхэниие һургахагүй, харин бэлигтэй үхибүүдые шэлэжэ абаха.

Конференцидэ хабаадагшад Шэнэ-Элхиин һургуулида В. Г. Яковлевай һуралсалай модель бэелүүлһэн тухай фильм хараа һэн. Удаань энэ һургуулиин директор В. И. Сафронов (Волгодонск ошолдоһон юм) нэмэжэ, үшөө олон һонин юумэ хүдэлмэри тухайгаа хөөрөө.

Конференци дээрэ областиин, Волгодонск хотын багшанарай Хандалгые бидэ шагнаабди. Оронойнгоо арадай эрдэм һуралсалай бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ ба гэртэхидтэ эдэ багшанар хандахадаа, нэн түрүүн социальна асуудалнуудые сагсоонь шиидхэдэггүй ушар хүндэ хүшэр хойшолонгуудтай гэжэ тэмдэглэнэ. Мүнөө сагта арадай эрдэм һуралсал союзнашье, республиканскаашье хуулита үндэһэ һууригүй гэжэ саашань хэлэгдэнхэй. Гүрэн түрын дээдэ гарай ажал ябуулагшад эрдэм һуралсалые, соёл гэгээрэлые түрүүшын ээлжээндэ хүгжүүлхэ шухала гэхэ мэтын удхатай декларацинуудые тунхаглахаһаа ондоо эдэбхи үүсхэл гарганагүй. СССР-эй правительство тиихэдэнь эхилһэн хүдэлмэриеэ эсэстэнь хүргэнгүй орхижорхидог заншалтай. «1990—95 онуудта РСФСР-тэ арадай эрдэм һуралсалые хүгжөөхэ программын» проект дотор үхибүүдые, һурагшадые, студентнэрые болон багшанарые социальна талаһаа аршалха тухай асуудалнууд оруулагдаагүй байна. Һургуулинууд ба хүүгэдэй саадууд айхабтараар дуталдаһан зандаа, гэхэ зуура байһан һургуулинуудай үсөөн бэшэ байшангуудые заһабарилхаар болонхой, харин заһабарилгын хүдэлмэридэ түгэс хүрэхэ мүнгэн һомологдодоггүй гэжэ Хандалга соо саашань тэмдэглэгдэнхэй.

СССР-эй болон РСФСР-эй Верховно Соведүүдтэ, правительствануудта Волгодонск хотын багшанар тодорхой эрилтэнүүдые Хандалга дотороо табина.

Энэ конференци алишье талааран хэрэгтэй, туһатай байгаа гэжэ тэмдэглэмээр.

Конференциин хүдэлмэридэ манай республикаһаа 2 хүн хабаадалсаһан байна. Тэндэ байхадаа, бидэ өөһэдыгөө гэртээ байһан мэтээр мэдэрдэг һэмди. Юуб гэхэдэ, тэндэхи һургуулинуудай байра байдал, манай бүгэдөөрөө шиидхэжэ байһан асуудалнууд зүрхэ сэдьхэлдэмнай дүтэ байгаа ха юм.

Иимэ конференци Буряадтаа үнгэргэдэг һаа, ехэ һайн һэн. Волгодонск хотодо үнгэрһэн конференциин хүдэлмэритэй республикынгаа багшанарые танилсуулаад, зүгөөр тэндэхи багшанарай хүдэлмэриие дууһан һажаангүйгөөр, өөһэдынгөө тусхай асуудалнуудые шиидхэхэ байгаабди.

Эгээл һайханшье, урагшаа һанаа бодолтой зорилгонууд засаг баригшадай, олониитын дэмжэлтэгүйгөөр бэелүүлэгдэдэггүй ха юм. Энээниие булта ойлгоно бэзэ гэжэ найдагдана.

Г. МОЛОНОВ,
профессор,
БГПИ-гэй педагогикын кафедрые даагша.

Буряадай уран зохёолшодой шэнэ бүтээлнүүдһээ

Цырен-Дондок ХАМАЕВ

БАЗААРАЙ ХАРХАНУУД

(Туужаһаа хэһэгүүд)

(Түгэсхэл. Эхиниинь ноябриин 22-ой номерто).

— О-о, үнихэнэйшье золгоогүйбди. Һайн гүш?— гэжэ асуугаад, эзэнһээ эдеэ хүлеэһэн нохойдол һүүлээ шарбан, толгойгоо хинсайлгаад, харюу хүлеэн зогтсобо.

Шаглай байжа, байжа:

— Муу,— гэжэ хамар дороо хүхюугүйгөөр хэлээд, нюурынь бэшэ, сүүмхыень шэнжэлэн харасагааба.

Сүүмхэнь түмпыгөөд, тэндэнь нэгэ юумэн бии хэбэртэй.

— Тухайлнаб. Шарайшни һоол бэшэ, хабдар, хабанши. Ехэдүүлээ алтаиш даа? Теэд толгойгоо заһаагүй хүн гүш?— гэжэ Тоня асуугаад, һурамхи гуримаараа тойрожо, һэргэгээр харасагаагаадхиба.

— Тиимэ, зобонгиб,— гэжэ Шаглай сэхээ мэдэрбэ.— Үүрээр нэгэ юумэ зүлмөө һэм. Тэрэм гаража, зороожо эхилээ.

— Намда байнал. Заһыш!— гэбэ Тоня.

— Улаан гү?.. Үгыш. Юу байгаабши?— гэжэ Шаглай нюдэеэ ехэ болгоодхибо.— Бишни толгойгоо заһажархиһоор, архиин оошорто ошохо һанаатайб.

— Мүнгэтэй хүн аабзаш даа? Үнөөхи харша руугаа зайлая,—гээд, Тоня хажуугаарнь үнгэрэн, урагшаа сэхэ ябажархиба.

Зун боложо байхада, тэдэ хоёр танилсаһан юм. Баһал базаар дээрэ архи бэдэржэ ябаһаар, Шаглайн танил энэ бүдүүн эхэнэрһээ «доогуур» хахад шэл абаа бэлэй. Тоня тэрээнһээнь хүртэлсэжэ, үһанай эрье ошожо, үшөө нэгэе гаргаад, һалашагүй нүхэд болоһондол танилсажа тараа бэлэй. Тиигээд лэ тэдэнэр олонхидоо магазинай оошорто архи абалган дээрэ золгодог болошоо. Хаа-яахан хоюуланшье уугаад тараа. Һүүлэй үедэ Тоня манайдал ошохо һэмди гэдэг. Шаглай шархеалхажа, шалтаг олоод, арсажархидаг һэн.

Мүнөө Шаглай гээгдэд гээд, хойноһоонь хулганa маряаһан үнэгэндэл гэшхэлнэ. Сүлөөдэ гарахадань, хажуудань нэгэ хүн бии болоодхибо. Харахадань, хара Мишка хармаандаа гараа хээд, хажууһаань һалахаар бэшээр ябаба.

— Хажуу тээһээш хаража байгааб. Нэгэ юумэн бүтэбэ ёһотой гэжэ ойлгоо һэм. Олдобо гү? Табин граммшье хэжэ үгыш даа. Үхэхээ ябанаб,— гэжэ байжа, тонгойжо шэбэнэзгүйхэн дуугаржа оробо.

— Өөрөө һүүл дээрэ һуунхайл дая,— гээд, Шаглай бэеһээ зайлуулхые оролдобо.— Угайдхаһаа эхэнэр... Шамтай иигэжэ шашалдажа ябаһаар, тэрэнээ алдажархихам.

— Архи дээрэ хэзээш уулзагдахал даа,— гээд, Хара Мишкын һалаха һандахагүйень яана гээбши?

Шаглай харюу үгэнгүй, холодон ябаһан Тонингоо хойноһоо түргөөр гэшхэлшэбэ. Хара Мишка үлэд гээд, аман соогоо бэлин шэбшэг хэлэн, хойноһоонь гээгдэд гээд алхалба.

Тоня харша руу ороод, сажанлагдан табигдаһан түлеэнэй саана хүлеэжэ байба.

— Би ехэш һайн бэшэб. Хоюулан уугаад хаяя. Табые барюулна аабзаш,— гээд, Тоня хахадаа задалхыень һарбайба. Шаглай һард гэтэр хармаанһаа мүнгэ гаргажа, табыень тэрэ доронь үгөөдхибэ. Архиншадай уугаад, түлеэнэй забһарта орхижорхиһон самсаалтай аяга гаргажа, уршынгүйшьегүй, үһа ууһандал, нэгэ амяар хоо- һолжорхибо. Нэгэ нэгые хүнтэрүүлээд, хажуу тээшээ ошожо, һандали дээрэ һууба. Үгэтэй, хүүртэй болоһон Тоня үсэгэлдэрэйнгөө ябадал шабхан хөөрэжэ ороно.

— Һо-о. Бишни үсэгэлдэр найман шэл абажа һалааб. Мүнгэгүй фронтовик дайралдажа, минии талаан болоходоо, хоёр харые, хоёр улаание абалсажа үгөө. Нэгэ улаанһаа һайниие һанаһандаа хүртүүлээб.

— Шадаа байнаш,— гэжэ Шаглай бүрд гэбэ.

— Би ядахам һэн гү, түрэһэн үдэрөө хэхэм гэжэ үгэдөө оруулаа ха юмбиб. Боро хараанаар гурбан хараяа хори хорёор түмэр замай вокзал дээрэ түлхижэрхёод, улаан малгайтанай хөөрсэгэнэлдэжэ, эхилхэдэ, зайлашоо һэм. Баригдаа һаа, ялада унажа, түгшарагдаха ха юм. А-а... шимни яалдажа һалаа һэмши? Юумэхэниие борлуулаа һэн гүш даа?

— Улааханиие,.. — гэжэ голонги хэбэртэйгээр үг-маг гээд, Шаглай анираа хаташаба.

— Иигэжэ мангарладаг аад, орхихо, үлээхээ ядаг юмши?

— Болия даа,— Шаглай шагнахашье дурагүй гараараа зангажархиба.— Хэлэхэ хүеэ олоожо хэлэхэдээ, зорёолоно гүш.

— Нээрээшье даа. Һи-һи-ы!—гэжэ хүхюун болоһон Тоня амаяа бүглэжэ байжа эльгэ хатаба.— Байгаал һаань, оёоргүй боошходол шудхажа мэдэхэ гүбди даа. Манайшни хэтуушуул тиимэл байдаг: саанаһаа садаха, гэдэхэгүй.

— Уудагшуул архидаа садаа гэжэ байгаа юм аал?— гээд, Шаглай шууяжа захалһан толгойгоо эльбэсэгээбэ.— Шолмосой эдеэн гэжэ урданай зоной хэлсэдэг холуур ошоогүй.

— Һураһан юумые һураар татуулхагүй гэдэгтэл дураараа эдижэ байһан эдеэень хуряажархихадань, дура зоргон ссогоо һурагшад ядалсана хэбэртэй. Тиигээгүй һаа, аяар арбата юумые хоёр нугалжа, хорин түхэригөөр абажа зобохо һэн гү? Теэд бидэ мэтэ ууха дуратай мүнгэгүйшүүлдэ туһатай, олзотой юм гү даа. Юрэдөө, хубидамнай хүртэгшэ хоёр шэлыньшье абажа шадабал, эд болгобол, үдэрэйнгөө хорин түхэриг үлүүбшэлхэ хүн байнаб. Тиигээд ерэхэлээрээ зариман хохидожо, нүгөөдүүлынь олзотоно бшуу. Манай модон гэрнүүдтэй Красногвардейскэ үйлсэдэ олонхинь пенсионернүүд аад, юугээ хэбэ гээшэб, наранай гараагүйдэ оошор абаад, хубитадаа хүртэлсэһэн лэ байдаг. Тиигээд лэ архиншадта доохонуур худалдажа жаргадаг.

Шаглай гэнтэ һанаа орожо:

— Үү, бишни ошожо оошор абаха гээ хамнайб,— гэһээр согсогод гээд үндыгөөдхибэ.

— Өөрынгөө үйлсэдэ би эртүүр оошор абаа һэм. Урдам зургаа, долоо хүн. Арбан хоёрто ошожо шалгаад, часһаа үнгэржэ эхилхэдэ, оошортоо ошожо байхаб.

— Урдаа оруулхагүй юм гүш?

— Минии урда гү?.. Орыш! Юуень һураабши. Үбгэмни гүүжэм,— гээд, Тоня шэрэм сохиһондол хонгёогоор эльгэ хатаба.

— Юуншье гээрэй, урдаал оруулхаяа мэдээрэй. Тиигээд үшөө нэгэ газарта ээлжэрхихэ байгаал даа. Байза. Сэлэнгын хүүргын тэндэхи магазин ошолтой гү?

— Тиигэбэл юуень бодожо байлтай гээшэб! Ошоёл. Тоолуураар зузаахан аабзаш даа?

— Хүрэхэ даа. Бү зобо.

— Тиигэбэл энээхэнээ галгаагаад, түргэхэн тиишээ ошоёбди,— гэжэ Тоня яаруулангяар хэлэбэ.

Үлэгшэ архияа дахин тэндээ ошожо шабхаад, базаар дээрэ тогтонгүй, харгы хүндэлэн гараад ябатарнь, хара Мишка халдажа ерэхэдээ, адха соогоо арбан солхооб харуулба.

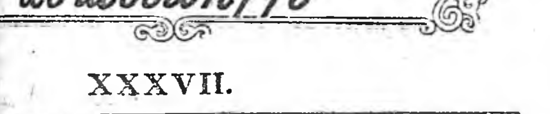
— Мэдэнэм. Танда байнал даа. Үгыт даа. Нэгэ нүхэрни мангарлажа үхэжэ хэбтэнэл,— гэжэ һалаха һандахаар бэшэ.

— Тархяа залгиг. Абаг саашань,— гэжэ Тоня тэнзэлзэбэ.

Харшын араар орожо, арбан түхэригынь абаад, улаанаа гаргажа үгэһэн бэеэрээ магазин ерэхэдэнь, талада пүүһэн галуудтал хорёод хүн зогсожо, тамхилханьтамхилна, хөөрэлдэхэнь хөөрэлдэнэ.

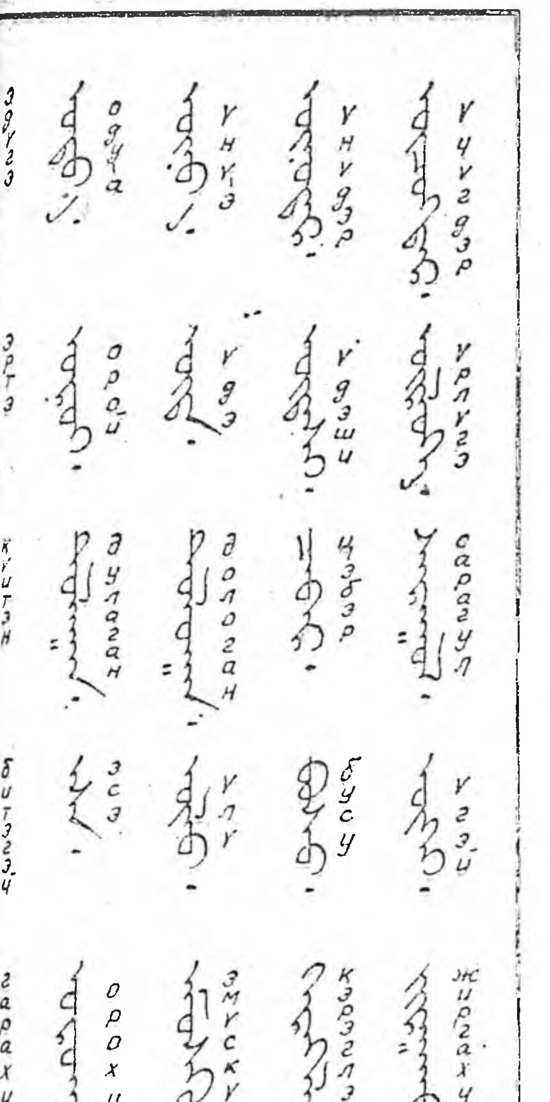
— Һэ-э, нээгдэхэ болоходонь. 50—60 хүн урда тээнь бии болохо. Хараарайш!—гэбэ Тоня.

Оошор ябажа, араданьхоёр-гурбан хүнэй ерэтэр хүлеэбэ. Адаглахада, эндэ гол түлэб пенсидэ гараһан наһатайшуул, ажалгүй архиншад сугларанхай гээшэ ха.

ушан хэлэ бэшэгэй хэшээлнүүд

XXXVII.

тэгэй гар — бү гарэ, бүү хага — бү хаа г. м. Эсэ, үлү гэһэн буруушааһан үгэнүүд ехэ хуушаанай юм: эсэ мэдэмүй — мэдэнэгүйб, үлү болжухуй — болоогүй г. м. Бусу — бэшэ, үгэй — үгы гэһэн буруушааһан үгэнүүд яранай хэлэлгээр бэшэгдэһэн байна: хубцасу үгэй — хубсаһагүй, нара үгэй — нарагүй, күитэн бусу — хүйтэн бэшэ г. м.

4. Гараху — гараха, ороху — ороха, эмүскү — үмэдхэ, кэрэглэху — хэрэглэхэ гээд бэшэгдэһэн үгэнүүд иимэ янзаар уншагдаха байна. Тиимэһээ жиргаха — жаргаха гэһэн үгэ урдаһаа наран жиргаху — наран жаргаха гээд хэлэхэдээ, наран оробо гэһэн удхатай болоно. Тайлбарилбал, хүн үтэлжэ эсэршэрхэ үедөө жаргал эдлэхэ ёһотой гэһэн удхатайгаар наранай жэшээлһэн байлтай юм.

ХАДАТА НЮТАГАЙ ШЭНЭ ҺУРГУУЛИ

Ябажа байгаа һуралсалай жэлэй эхиндэ Аха нютагай «Улаан-Аха» колхозой түб Хужар тосхондо шэнэ дунда һургуулиин байшан бодхоогдожо, нютагаймнай хүн зоной баяр, омогорхол болоо һэн. Сэхынь хэлэхэдэ, аймагай ээлжээтэ шэнэ һургуули хадаа бүхы Ахын эгээл түрүүшын эхин һургуулиин һуури дээрэ бодобо ха юм.

Нэн түрүүн эндэ Шулуутай тала гэжэ газарта аяар 1925 оноор түрүүшынхеэ Бүрин-Голой эхин һургуули баригдаһан юм. Анхандаа энэ эхин һургуулида «Улаан-Аха», «Улаан-Шулуута» гэжэ колхозуудай малшадай үхибүүд һурадаг байгаа. 60-аад онуудаар хоёр колхоз хамтаржа, нэгэ томо «Улаан-Аха» гэжэ ажахы болоод, һургуулияашье томодхогдоһон колхозой түб болохо Хужар тосхондоо зөөлгэһэн түүхэтэй юм.

«Улаан Аха» колхоздо һургуули бариха тухай асуудал һүүлэй 2—3 жэлнүүдэй хугасаа соо гараһан юм. Тэрэ хүсэлөө бэелүүлхэ гэжэ нютагай зон энэ үнгэржэ байһан жэлэй эхинһээ шиидэһэн юм. Тиигээд лэ барилгые «Аха» гэжэ барилгын кооперативайхид даажа абаһан бэлэй.

—Энэ эдэбхитэй бэрхэ коллектив мүн. Тэдэнэй хүсөөр, оролдолгоор һургуулиин байшанай барилга оройдоол 8 һарын туршада бодошоо,— гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Александр Цыренович Папаев хөөрэнэ. — Сентябриин 1-дэ үхибүүд шэнэ һургуули соогоо һуража эхилһэн юм. Гэбэшье һургуулиин байшан гүрэнэй комиссяар үшөөл тушаагдажа абтаагүй байгаа. Бага-сага дутуу дунданууд, дулаасуулгын түхеэрэлгэнүүд хэгдэжэ байгаа. Уданшьегүй сентябрь һарын һүүл багаар, октябриин эхеэр хоёр дабхар типовой һургуулиин байшан ёһотойгоор хүсэндөө оруулагдажа, тусхай нээлгын баяр ёһолол боложо, хужарайхидай ехэ найр наадан болоо бэлэй.

Урдань энэ һургуулида багшалжа байһан гэгээрэлэй хүдэлмэриин ветерануудай: Содном Будаевич Данцаранов, Буряадай ССР-эй һургуулиин габьяата багшанар Татьяна Дагбаевна Дамбаева, Марфа Халзановна Хамгушкеева гэгшэд ерээ. Мүн аймагай бүхы һургуулинуудай түлөөлэгшэд, райсоведэй партиин болон ВЛКСМ-эй райкомуудай түлөөлэгшэд байлсаба.

120 үхибүүдэй багтаамжатай энэ хоёр дабхар гоё байшан Хужар тосхоной баруун захада бодожо, гансашье хужарайхидай бэшэ, харин бүхы ахаархиниие баясуулан байнал.

Урдань Бүрэн голой эхин һургуули олохон хүбүүд, басагадта эрдэм мэдэсэ үгэжэ, ажабайдалай үргэн зам руу залан табиһан юм. Янза бүриин олон мэргэжэлтэд Аха нютагай ажахын олон һалбаринуудта мүнөө ажалладаг юм. Тэдэнэй олонхинь энэл Бүрэн голой эхин һургуули хэзээ нэгэтэ дүүргэһэн лэ байха. Жэшээлхэдэ, эрдэмтэ-зоотехник В. Л. Манханов манай Аха нютагай хүбүүд сооһоо түрүүшын дээдэ эрдэмтэй хүбүүдэй нэгэн мүн. Даша, Ким, Володя, Зина, Валентина Шарастепановууд, Евгений, Елена Тыдыповууд, Елена, Надежда, Татьяна Хаптагаевануд энэл һургуули дүүргэһэн юм. Мүнөө үедэ эдэнэр, арадай ажахын элдэб һалбаринуудай дээдын ба дунда шатын мэргэжэлтэд болоһон нүхэд, амжалтатайгаар хүдэлжэ ябанад.

Шэнэ дунда һургуулиин директор Доржо Иннокентьевич Литвинцев иигэжэ хөөрэнэ:

— Шэнэ һургуулида ажал ехэ даа. Һургуулида хэрэгтэй хэрэгсэл ехээр асарагдаха юм. Мүнөөдөө мэргэжэлтэд тон хэрэгтэй. Энэ эгээл шухала асуудал. Мүнөө манай һургуулида бултадаа шахуу залуу мэргэжэлтэд хүдэлхэеэ ерээ. Залуу багшанар В. В. Галсанова, О. В. Мункoнова, С. Ш. Гомбоева, А. В. Хахансаков, Б. В. Аюшеев болон бусад бии.

Шэнэ коллектив «хүл дээрээ» бодожо, хүн зонтоёо, ниитын эмхи зургаануудтай нягта холбоо барисаатайгаар хүдэлхэ арга боломжонуудаа бэдэрнэ.

Хужарта һургуулитай болоһондоо малшад ехэ баяртай. Партиин, ажалай ветеран Татьяна Дашеевна Доржиева:

— «Аха» кооперативай барилгашадта угаа ехэ баяртайбди. Һайн даа, Сергей Данзанович гэхэ байнаб.

Сергей Данзанович Аюшеев (мүнөө Ахын аймагай Совёдэй түрүүлэгшэ) «Аха» кооперативай барилгын талаар ударидагша байһан юм.

Вл. ГАЛСАНОВ.

ТАСС: ТОБШО ҺОНИН

АЛМА-АТА. 500 шахуу жэлэй саада тээ Туркестан хотодо дүтэ шадар баригдаһан үһалууриин ехэ түхеэрэлгые Казахай ССР-эй Наукануудай академиин эрдэмтэд аэрофото-зурагуудай туһаламжаар элирүүлһэн юм. Газар дорохи үһан эдэ ханаабуудаар газар дээрэ гаража, таряалан, саад болон огород үһалхын тулада хэрэглэгдэдэг байһан. Дунда зуун жэлнүүдэй барилгашадай уран нарин хүдэлмэри археологуудые гайхуулаа һэн. Жэшээнь, газар дорохи ханааб шаажан плиткэнүүдээр хушагданхай байгаа. Тус ханаабые мүнөөшье хэрэглэжэ болохо юм ха.

ОМСК. Дайнай ба ажалай ветерануудта зорюулагдажа, эндэ нээгдэһэн магазин «Энэрхы сэдьхэл» гэжэ нэрлэгдэнхэй. Юрын магазинуудтай сасуулхада, тэндэхи эд бараанай сэнгүүд гурбанай нэгэ хубяар, заримдаа хахад хубяар хямда юм. Облгүйсэдкомой худалдаа наймаанай управлени иимэ магазин байгуулха үүсхэл гаргажа, энэ зорилгоор өөрынгөө жасаһаа хэдэн зуун мянган түхэриг һомолһон юм.

МАРИУПОЛЬ (Донецкэ область). Нютагай «Азовмаш» нэгэдэлэй машина бүтээгшэд үргэмжын хэмжээ ябуулга бэелүүлбэ. Ажалша коллективэй шиидхэбэреэр Чернобыльдохи АЭС-эй һандаралые усэдхалгада хабаадаһан 120 хүдэлмэришэд болон алба хаагшадта материальна хангалгын жасаһаа тэдхэмжэ мүнгэн үгтөө юм. Хотын коксо-химигүүд болон металлургнууд машина бүтээгшэдэй энэ үүсхэлые дэмжээ.

ЕРЕВАН. Республикын хүгжэмтэ коллективүүдэй нэрэнүүдэй тоодо «Айастан» («Армени») гэһэн шэнэ нэрэ бии болобо. Арам Хачатурянай нэрэмжэтэ соёл гэгээрэлэй нэгэдэлэй дэргэдэ симфоническа оркестр эмхидхэгдээ һэн. Ойрын сагта коллектив орон соогуураа гастролёор ябаха, Франци, Итали ошохо юм. 1988 оной декабрьда газарай хүдэлэлгэһөө хохидоһон үхибүүдтэ туһалха жасада түрүүшын концертнүүдһээ ороһон бүхы мүнгэн зорюулагдаха байна.

ДУРНА ЗҮГЭЙ ЗОНОЙ ДУРАСХААЛТА ДУУНУУДҺАА

Үндэһэтэн зон бүхэндэ өөрөөрын хэлэ бэшэг, уран бүтээл, уряал соёл бии. Тэдэнэйнь нангин дээжые хэдышье хүртэхэдэ барагдахаар бэшэ хаш даа: захагүй үргэн, залаагүй гүнзэгы үльгэрэй далай, анхан үеын аман зохёолой халима дүүрэн, эбхэрмэ эршэтэй үһан мүрэнүүд, уран дуунуудайнь орсйгүй үндэрнүүд уула хяранууд...

Дурна зүгэй дуулим зоной —Хитад, Энэдхэг, Япон, Монгол, Солонгос, Жагар оронуудай эргэн зоной эгүүридын эртэ балар сооһоо эсхэгдэн һиилэгдэһэн ланза, лата, тангад, соёнбо, угалзан үзэгүүдээр холбон гүрэһэн ном һударнууд, шаастар ботинууд туули туужанууд юһэн эрдэнеэр буйлуулһан бэхэ шэрээр модоной холтоһон, мориной арһан, моотоо сааарһан дээгүүр барлагдажа, зэндан соглигто согсологдон, шара торгоор жаншалагдан хуряалгаатай байдаг. Мүнөө иимэ мэтын ном һударнууд тон хоморой, имагтал түүхээр баян түрүү томо номой һангуудай (библиотекэнүүд) хадагаламжада ябталаатай оршодог байха юм.

Эдэнэй дунда эртэ урдын хитад уран үгүүлэлчүүдэй анхан шүлэглэл, аялга дуунууд онсо һуури эзэлнэ. Эдэнь хадаа имагтал хитад үндэһэн изагууртай, имагтал өөрын гадар шэнжэтэй, дотор һүнһэтэй, имагтал өөрын юрэ бусын маягтай, тусгаар аягтай, ууган дүншүүр зонойнгоо уг заншал ёһые, зан абариие, сэдьхэл дурлалые, барга нютагайнгаа баян байгаалиин уран байдалые тусхай дабирхай бэхээр; хилгааһан биирээр зураглан гаргаһан, удха түгэлдэр, уянга һайхан найруулганууд мүн.

Уншагшадай һонорто доро дурадхагдаһан хитад бадагууд — эртэ балар сагай эхин түрүүшын ирагуу зохёолшодой, бүри хоёр мянган жэлэй урда хоёр-гурбан зуугаад он жэлнүүдтэ Хитадта байһан поэдүүдэй ухаалан найруулһан шүлэгүүд юм. Эдээниень «Бүхэдэлхэйн литературын библиотекэ» соо багтаһан тусхайта ботинууд сооһоо абажа оршуулбабди. Юрэнхыдөө эдэ шүлэглэлнүүдые «Хэлэхэдээ — һайтар удхалжа хэлэ, эдихэдээ — һайтар жажалан эди» гэһэн жэнхэни хитад оньһон үгөөр бирга хэһэмнай тушаан боложо дайралдашаһан ушар бэшэ! Үнэхөөрөө «һайтар удхалжа» абахаар, «һайтар жажалжа» амталхаар шүлэгүүд байна.

Зай, иигээд, Хитадай хираан холын уран үгүүлэлнүүдэй хилганата дээжэһээ эшэ татаад үзэе даа...

Цэдэн ГАЛСАНОВ,
Буряадай арадай поэт.

ХИЛГАНАТА ҮЕЫН ХИТАД БАДАГУУДҺАА ДЭЭЖЭЛХЭДЭ...

ДУУН

Сабуун, шэрэнүүд хатахадаал бата,—
Саарһынь норгоходош, хүбэн болохол;
Сагаан торго ямаршье шэрээр буда,—
Самсань сагаан һэн гээд яажа ойлгохоб!!
Хороньһоо һамгаяа һамшаагаа бэшэб,—
Хор хэлэн, хоб жэбһээл гараа юм гээшэб.

МҮНХЭ НАҺАН

Үлгэн Тэнгэриин үүдэн намда нээгдэбэ,—
Үхэл дээрээ сагаан самсаяа[1] үмдэбэб.
Тэрэ холын түрэлхид тээшээ мэндэбэб,
Тэршээ Лууе хазаарлаад, тэбдэн гүйлгэбэб.
Мүнхэ наһатанай мүнгэн Диваажанда
Мүргэн, Бадма-Лёнхободонь шаманшалхам...
— Хүн үбһэнэй тан хүртөөрэйш,— гэжэ намда,—
Хэтэдээ элүүр, энхэ наһа наһалхаш!..

ОГТОРГОЙН УЛАДТА АЙЛШАЛХАМ

— Байзыш, байз даа, зуу хүрэхэгүйл хаб даа...—
Байдалнай сарсашоод, саг түргөөр ошоно.
Зүгөөр, зүгөөр лэ жэгүүртэйл болоо һаа,
Зүндөө дээшээ дэгдэн ниидэжэ болоно!
Газарай хүрьһэн — дэгэлээ тайлажа,
Галабай үүлэ һэлин һэхэн орохом:
Дин-хүү нуурай долгин дээгүүр тамаржа,
Диваажан орондо жаргахаар зорихом!
Зүүнэй тэнгэреэр — Фусан уулын толгой;
Баруунай тэнгэреэр — Жэ-шүү нуурай хаяа;
Үрнэ, Дурнын жаргалангай ороной
Үхэлгүй үнэр зонтой золгохом һаяар...

Лю-Чжэнь (—217 онууд)

СЭДЬХЭЛЭЙ ОЁОР ШЭМХЭЛҺЭН БАДАГУУД

Дуулимшье һүнинь дууран унтан яданам,
Дуута хуураараа дуулуулаадшье туршанам...
Дүнгеэн һэбшээн дэгэлэйм хормой һуулина,
Дүүрэн һара сонхоорни милайн дуурана.
Шугы соогуур шубуухай собхоролдоно,
Шунгаһан хоёр хүн шуб-шаб озолдоно...—
Оргодуул хүмүүн ондоо юу һанахаб даа
Уйтай бодол уушха зүрхым хадханал даа!

Чжан Хуа (232—300 онууд)

ГАЗААМНИ ШАРГА МОРИН ЛЭ

Газаамни шарга морин лэ...— айлшан бууга!
«Гуай-айлшан, хаанаһаабта!»— гээд асуугааб.
Хөөрэлдэһөөр, хүндэлэлсэһөөр байтарни,
Хүршэ айлайм байшабал тэрэ айлшамни.
Һониноо андалдан дүүргээшьегүй байтарнай,
Һүни үнгэрөөд, үүр сайшаба газаамнай
Тааруу ярилдаа таһалхань хэзээш бэрхэ:
Таралган дээрээ... таалалдаа хабди ехэ!
Үсэгдэрэй үйдхарай унтараадүйдэнь,
Үглөөдэрэй гасалан байбал үзэгдэн...

Тас Юань-мин (365—427 онууд)

ХҮБҮҮДТЭЭ ГОМДОНОБ

Һаншаг һэмбаймни сайгаа, дарсайгаа,
Һаариг шараим һарьнатаа, үршыгаа...—
Табан хүбүү хүл дээрэнь бодхоогоо хүм,
Тэдэм саарһа гуурһа намнаагүй юм!
Уугамни — арбан зургаагаа эдеэ,
Одоо залхуу гээшэнь—хэмжүүргүй дээ!
Хоёрдохим — Сюнь, арбан табатай,
Конфуциин шэгшын шэнээн тархитай.
Ама хэлээрээшье тэрэ хүбүүм
Аханартаа хүрэнэгүй, хүжүүн.
Арбан гурбатай тээли эхирмни
Арба, хори... тоолон бирахашгүй.
Одхон Тун-Цзым — юһэтэй энэмни,—
Огород дэбһэхэһээ ондоо юушгүй...
Дээрэһээл иимэ хубитай байһандаа
Дэбэртэй арзаар лэ дэбтээнэб үйгаа!

Цэдэн ГАЛСАНОВ оршуулба.

[1] Сагаан хубсаһан хитадуудта уйдхар шаналалай үнгэ юм.

Соёлой һонин

УРАН БЭЛИГТЭЕЭ ТАНИЛСАА

Һаяхан хүршэ Буряад оронһоо искусствын түлөөлэгшэд Тувын АССР-эй түб Кызыл хотодо айлшалжа, уран бэлигээ харуулба. Тэдэнэй республикын Соёлой министерствын урилгаар ерэжэ, композиторнуудтай уулзажа, буряад хүгжэмэй хүгжэлтэтэй танилсуулжа, һүүлэй үедэ һайн дуранай композиторнуудай зохёоһон дуунуудые гүйсэдхэбэд.

Буряад драмын академическэ театрай хүгжэмэй талые даагша Буряадай ССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Владлен Пантаев хүгжэм зохёогшодой ажал тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэбэ

Тувын хүгжэмшэд болон хүгжэмдэ дуратайшуул буряад композиторнууд Владимир Дамбаев, Балдан Гомбоев, Станислав Улаханов, Владлен Пантаев, Ким Раднаев болон бусадай зохёоһон дуунуудые һонирхон шагнажа, хүгжэмэйнь уянга, нугалаа тухай һанамжануудаа хэлэжэ, һайшаагаа. Айлшадай зохёолнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ Тувын мэргэжэлтэ бэшэ композиторнуудай нэгэдэлэй түрүүлэгшэ Б. Кенеш, композиторнууд С. Бадыраа, К. Баазан-Оол болон бусад хабаадалсаа.

Буряад композиторнуудай дуунуудые Буряадай ССР-эй габьяата артистка Хажидма Аюржанаева, Буряадай ССР-эй арадай артист Михаил Елбонов, залуу дуушан Баяр Батодоржиев ирагуу гоёор дуулажа, харагшадай зүрхэ сэдьхэл хүдэлгөө. Энэ уулзалгада мүн Кызыл хотодо ажаһуудаг, олохон дуунуудай автор, мэргэжэлтэ бэшэ композитор Балдан Гомбоев, дуушан Василий Бильтагуров гэгшэд хабаадалсаа.

Буряадай искусствын түлөөлэгшэд Кызылэй искусствын училищиин болон багшанарай дээдэ һургуулиин оюутантай уулзажа, уран бэлигээ харуулаад, мүн республикын телевидениин дамжуулгада хабаадалсаа.

Уулзалгануудай үедэ Тувын облсовпрофой секретарь М. М. Фирсова (угынь Загарайн аймагай) хоёр хүршэ арадуудай уран хүгжэмэй хүгжэн бадархые хүсөөд, дурасхаалай бэлэгүүдые айлшадтаа барюулаа.

В. АРАНЧИН.

Кызыл хото.

ХЭБЭД НОМХОН ХЭЖЭНГЭЭР...

Аялга дуугаараа, аяг зугаагаараа олондо мэдээжэ болоһон Хэжэнгын хүдөө нютагуудаар «Тоонто» гэһэн уран һайханай нэгэдэлэй аман зохёолой ансамблиинхид һаяхан айлшалһан байна. Улаан-Үдэһөө ерэһэн фольклорно ансамблиин артистнар хаа-хаанагүй хани халуунаар угтагдаа.

«Шэнэ гэр толлолго» гэжэ нэрлэгдэһэн урданай ёһо заншалай үйлэ хэрэгүүд олоной анхарал татаһан байна. Элдэб угай хүнүүдые шогтой хүхюунээр «тоонтынхид» харуулжа, хүн зондо һайшаагдаба. Харгана, сагаангууд, гушад, бодонгууд, бусад угсаатантай, тэдэнэй аяг зантай, шэнжэ шанарнуудтай харагшад танилсаа. Буряад арадай зүрхэ сэдьхэлдээ хадууһан урданай дуунууд, ёохор наадан хэжэнгынхидэй анхаралда дурадхагдаба. Илангаяа урданай дуунуудые ханхинуулһан, һайхан хоолойгоор утаар татан дуулаһан эгээл наһажаал болохо Цыбжит Баторовна Мункуевагай бэлиг шадабарида үндэр сэгнэлтэ үгтөө. Тиихэдэ урданай һайхан дуунуудые «Тоонто» ансамблиин дуушад Е. С. Буянтуева, Ц. Ц. Цырендоржиев гэгшэд шагнагшадтаа бэлэглээ юм. Урданай цамай хатарые нюуртаа баг үмдэһэн, гоё хубсаһатай Доржо Дамбаев харуулжа, концертдэ сугларагшадые һонирхуулһан байна. Хүбүүд, басагадай андалдаанай дуун — «Нэрьеэн» баяр зугаагай байдал тогтоогоо.

Түрүүшын концерт Хэжэнгэ тосхондо үнгэрэгдэжэ, аман зохёолой ба мүнөө үеын зохёолнуудай үдэшэ үнгэрэгдэбэ. Зайн галай унтаржа, һаад хэбэшье, концерт-наадан яһала һайнаар эмхидхэгдэһэн байна. Концертын хоёрдохи хубида мүнөө үеын хатар, дуунууд дурадхагдаа. Буряадай урданай заншалта амаршалгын хатар үндэр наһатайшуулда зорюулагдаһан байна. Ятага дээрэ монгол аялга Сэсэгма Эрдынеева гүйсэдхэһэн юм. Буряад дуунуудые шадамар бэрхээр Доржо Дамбаев дуулажа, халуун альга ташалгаар угтагдаа. «Хэжэнгэм һанагдаа» гэһэн Е. Баяртуевай дууе, «Наадаарай» гэһэн хүхюу зугаатай монгол дууе Дымбрылоатэнэй гэр бүлын ансамбль түрэл тоонтынхидтоо зорюулһан байна. «Гэжэрхёо» гэһэн шог ёгто урданай буряад дууе ансамблиин хүтэлбэрилэгшэ Цыпилма Батурова гүйсэдхэжэ, хүн зониие хүхеэгээ. Дуушадые ансамблиин хүгжэмшэд — С. Дамиранов, З. Бартаев, Э. Дымбрылова, А. Борбоев, С. Эрдынеева гэгшэд дэмжэһэн байна. Концертын һүүлдэ Хэжэнгын дунда һургуулиин багша, РСФСР-эй һургуулиин габьяата багша В. С. Мункин баяр хүргөө.

«Тоонтынхидой» концерт-наадан Ушхайтада, Могсохондо, Үлзытэдэ амжалтатайгаар үнгэрэгдөө. Илангаяа Ушхайтада болоһон концертын үдэшэдэ хүн зон олоороо сугларһан байна. Наталья Дымбрыловагай дуулаһан дуунууд олондо һайшаагдаба. Пурбо Дамирановай «Сэлмэг үдэшэ» гэһэн шэнэ дуу, мүн Владлен Пантаевай «Дангина» гэһэн дуу тэрэ дуулажа, шаг... үндэр сэгнэлтэдэ хүр... самблиин хатаршан... Найдановагай бэлэгл... нугархай монгол хатар... рай буряад хатарн... га ташалгаар угтагдаа.

Могсохон нютагай... үргэн сценэ дээрэ ... дэһэн концерт-наадан... дэ Могсохоной совхоз... комой секретарь Ц. О. ... нов ансамблиинхид... хүргэн, зохёохы ... үшөө ехэ амжалта ... Хүндэлэлэй грамота ... һан байна. Үлзытынхид... гүй байһаниинь ... Тиимэһээ һургуулиин ... соо болоһон концерт... амжалтатайгаар үнг...

Аян замдаа аялга дуу... даг «тоонтынхид» зүдэ... гайнгаа ажалшадта ... ахин айлшалха түсэб...

Б. ОРЕОДО...
манай штатнабэшэ ...

Захааминай райондо

ХАНИ БАРИСААН УЛАМ ҮРГЭДЭНЭ

Буряадай ССР-эй үдэрнүүдэй Монголой Арадай Республикада үнгэрэгдэхын урда тээхэнэ Захааминай районой соёлой үдэрнүүд Монголой Булган аймагта амжалтатайгаар үнгэрэгдөө.

Захаамин, Булган нютагуудай хүршэ анда нүхэдэй холбоо барисаан түүхэ домогтой юм. Бүри зуугаад жэлэй саанаһаа эхилжэ, Октябриин хубисхалай болотор энэ хоёр аймагуудай хүндэтэ түлөөлэгшэд Улаан-Таабай гэжэ үндэр уула дээрэ хоёр тээһээ уулзажа, гүрэнүүдэйнгээ хилын бүрин бүтэн, амгалан тайбан байхые зүбшэн хэлсэжэ, ехэ найр наада, бүхэ барилдаа, моридой урилдаа хээд тарадаг байгаа гэһэн үгэ хүүр бии. Тэрэ найрай һүлдэ тэмдэг — хахалагдаһан хабтагай байһан юм ха. Нэгэ хубинь Захааминда, нүгөөдэнь Булганда, харин нангинаар хадагалагдадаг байгаа. Тэдэнээ ниилүүлхэдэнь, үһанай гоожохогүйгөөр тааралдаа, хаб-яб нялдаа һаань, бүхы юумэн түб һайн гэжэ тоологдодог байгаа ха. Энэ домогһоо удхатай хани барисаан хоёр арадай хоорондо мүнөөшье үргэлжэлһөөр.

Энэ жэлэй зунай үдэрнүүдтэ Булган аймагай соёлой, физкультура ба спортын үдэрнүүд Захааминай нютагуудта үнгэрэгдэжэ, ехэ найр наадан болоо һэн. Харин һаяхан захааминайхид харюугай айлшалга Булган аймагта хэбэ. Закаменск хотын арадай театрай, «Беседушка» гэжэ ород фольклорой, Зэдын комбинадай ссёлой байшангай «Захаамин» гэжэ дуу болон хатарай ансамблиин, районой хүдөөгэй соёлой байшангуудай уран һайханай коллективүүдэй артистнууд, болон соёлой таһагай хүдэлмэрилэгшэд — хамта 62 хүн гурбан бүлэг боложо хубаараад, Булган аймагай нютагуудаар бэлиг шадабаряа харуулаа, танилсаа, һонирхолтой хөөрэлдөөнүүдые үнгэргөө юм. Соёлой таһагай ахалагша методист Н. Т. Тарбаевай хүтэлбэрилһэн нэгэ бүлэг Баян-Агта, Сайхан сомонуудай нютагуудаар, һургуулинуудаар ябажа, концертнүүдые харуулба. Гүүнүүдые һаажа сэгээ хэдэг фермын ажалшадай урда гоё концерт табижа баясуулаа. Дуушад Таня Базарова, Артем Ринчинов, Бэлигтэ Жамьянов гэгшэд буряад, монгол арадай дуунуудые, хатаршад Бадмажаб Дармаев, Аюша Ганжитов, Амгалан Доржиев гэгшэд буряад, украин болон бусад арадай хатарнуудые гоё һайханаар гүйсэдхэжэ, монгол харагшадай урма зоригые ехээр бадаруулба.

Районой соёлой эмхидхэлэй-методическа түбые даагша Е. Ц. Доржиевагай, Захааминай арадай театрай режиссер Г. Д. Цыбиковагай хүтэлбэрилһэн 2-дохи, 3-дахи бүлэгүүд аймагай ондоо нютагуудаар айлшалжа, үзэсхэлэн һайхан концертнүүдые харуулхадаа, ехэ магтуулаа юм.

Булган аймагай хүтэлбэрилэгшэд, ажаһуугшад захааминайхидта ехэ баярые хүргэбэ. Бэе бэедээ ходо айлшалжа, бэлиг шадабаряа харуулжа, дүй дүршэлөөрөө андалдажа, туһаламжа хүргэлсэжэ байял даа гэжэ хэлсээ һэн.

БЭЛИГТЭНЭЙ ШЭНЭ ГУЛАМТА

Санагын үхибүүдэй хүгжэмэй һургуулиин үндэһэ һуури дээрэ уран һайханай шэнэ һургуули һаяхан нээгдэбэ. Эндэ һурахаяа ороһон 80 үхибүүдые баян дээрэ Борис Лубсанович Ринчинов, фортепиано дээрэ Мария Дашиевна Уржанова, ятага дээрэ Татьяна Панжиевна Норбоева, хуур ба чаанза дээрэ Николай Дашиевич Намсараев наадажа һургана. Гоё һайхан хатарта дуратай үхибүүдтэ Валентина Дымбрыловна Бадмаева, модо һиилэхэ, уранаар дархалха, шабараар гоё зүйлнүүдые хэхэ дуратайшуулда Буряадай ССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, нютагай музейн директор, дунда һургуулиин багша Викулии Шагдурович Хадаев заажа байгаа юм. Гадна хойто жэл нээгдэхэ театрай отделенидэ орохоёо мүнөө 24 хүбүүд, басагад бэлэдхэлэй һургуули хэнэ. Тэдэнэй 12-ынь шэлэгдэжэ, түс отделенидэ абтаха юм. Тиимэһээ театрай багша Борис Владимирович Тарбаев үхибүүн бүхэнэй бэлиг шадабариие элирүүлхын тула ехэ оролдолго гаргажа байнхай.

Уран һайханай һалбарида бэлиг ехэтэй эдэ багшанар бултадаа Санага нютагта түрэһэн, һураһан юм гэжэ тэмдэглэхэдэ зүйтэй. Бэлигтэнһээ бэлигтэн лэ урган гарахал даа, шэниисэһээ обёос ургадаггүй бшуу. Тиимэһээ Санагын түрэлхид үхибүүдээ нютагайнгаа дунда һургуулида һургахынгаа хажуугаар үдэрэй 1 час 30 минутаһаа хойно энэл уран һайханай һургуулида ябуулхаяа оролдоно. Һургуулиин түлбэритэй хадань баян, фортепиано дээрэ һураһан нэгэ үхибүүнэй түлөө һарада 23 түхэриг, чаанза, ятага, хуур дээрэ 12 түхэриг, уран һайханай шэмэглэлгын искусствада, хатарта ябахада 10 түхэриг түлэхэеэ түрэлхид гамнанагүй.

Уран һайханай һургуулиин гурбадахи шэнэ байшан һаяхан толлогдобо. Эндэ хүгжэмэй, хатарай отделенинүүдтэ һурагшадай хэшээлнүүд үнгэргэгдэхэ. Тус байшангые Захааминай «Агропромстройн» ПМК-гай барилгашад богони болзорой туршада һайн шанартайгаар барижа, үхибүүдтэ бэлэглэбэ. Харин һургуулиин багшанар өөһэдынгөө хүсөөр досоохиинь шэмэглэһэн, гоёоһон байна. Үбэлэй хүйтэндэ хүрэхэ түлеэншье бэлдэгдээ. Совхозой хүтэлбэрилэгшэд директор Байкал Цыренович Самбуев түрүүтэй инструментнүүдые худалдан абаха ехэ оролдолго гаргаа.

— Олоороо оролдоо хадаа ямаршье нютагта иимэ һургуули нээжэ болохо бшуу. Манай ерээдүйн бэлигтэниие олоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй. Энэ талаар Шара-Азаргын дунда һургуулиин багшанар һайн жэшээ харуулба. Тэндэ фортепиано дээрэ һураха түлбэритэй кружок бии болгогдобо. Манай Санагын хүгжэмэй һургуули дүүргэһэн Баярма Мархаева тэрэ кружогые хүтэлбэрилнэ. Тиихэдэ манай нютагай Сэсэгма Бадмаева Людмила Намсараева хоёр Улаан-Үдын хүгжэмэй училищида иочин гэжэ инструмент дээрэ наадажа һураад, хойто жэл нютагаа бусажа ерэхэнь. Мүн энэл училищида Сэсэгма Бадмажапова, Баярма Норбоева, Туяна Бальжурова, Соёлма Намсараева гэгшэд ятага, морин хуур дээрэ наадажа һуранад. Энэ хабар манай һургуули дүүргэһэн Оюуна Дылыкова буряад арадай хүгжэмдэ һурахаяа тэрэ училищида ороо. Бэлигтэ Нохоров Улаан-Үдын уран дарханай һургуулида һуража, гоё зүүдхэлнүүдые бүтээнэ. Юрэдөөл, манай нютагта бэлигтэй бэрхэ залуушуул олон даа, үшөөшье олошорхо,— гэжэ һургуулиин директор Борис Лубсанович Ринчинов омогорхон хөөрэбэ.

Энэ жэлэй зунай амаралтын үедэ тус һургуулиин һурагшад Санага, Утаата нютагуудта концертнүүдые харуулжа, олоһон мүнгөө нигүүлэсхы сэдьхэлтэнэй жасада дамжуулаа. Зэдын голой малшадташье концерт харуулаа. Хойшодоошье нютагайхидаа баясуулжа байхань дамжаггүй.

М. ГОНЧИКОВ,
манай корр.

ҺАЙХАН ДАНГИНА ХЭН БЭ?

Һаяшаг Нарһатын соёлой байшан хүлөө табиха зайгүй болотороо хүн зоноор дүүрэбэ. Зариман багтангүй, үүдэнэй саана үлэхэ баатай болоно. Энэ хадаа октябриин тэнгээр Хори һууринда үнгэрэһэн —«Түб Азиин дангина-90»— гэһэн конкурсдо хабаадаһан, Хориин, Хэжэнгын ба Яруунын аймагуудай эгээл сэбэрхэн юһэн басагад Нарһатын хүн зондо гоё һайхан, зориг шадабаряа харуулхаяа ерэбэ ха юм. Энэ үдэшые ехэ зохидоор Игорь Макальский хүтэлбэрилһэн байна. Олон үгэтэй, хошонгууша хүн басагадай ядалдахада туһалаад, шоглохо газартань шоглоод хүн зониие хүхеэхэ, энеэлгэхэ юм.

Хориин районой Улаан-Одоной 11-дэхи классай һурагша, 16-тайхан Галя Доржиева, мүн лэ Хориин районой Будлана Балданова, Хэжэнгын Могсохоной Долгорма Дамбаева гэгшэд хүн зондо ехэл һайшаагдан, халуун альга ташалгаар угтагдаһан байнад. Долгорма өөрынгөө зохёожо, Хэжэнгэ нютагаа магтаһан ехэ зохидхон шүлэг абьяастайгаар уншаа. Саяна Доржиева, уян нугархай басаган, буряад хатар хүнгэхэнөөр, һайханаар гүйсэдхөө. Ира Бартуевагайшье энэдхэг хатар һайн сэгнэлтэ абаа. Хоридо «гайхамаар һайхан дангина-90» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн, Яруунын түбэй больницын хирургическа медсестра 23-тай Дэлгэрма Степанова нютагайнгаа тайзан дээрэ яһала һайнаар, зохидоор харагдаа. 189 балл абажа Дэлгэрма «Яруунын дангина-90» гэһэн суутай болобо. Энээниинь гэршэлжэ улаан торгон лентэ зүүлгэгдэһэн юм. Минии һанахада, басагаяа манай нютагай гэлдээд зон үргөө бэшэ, Дэлгэрма алишье талаараа тэгшэ, уян бэетэй, налгай сэдьхэлтэй хүн байна. Үргэн ехэ Яруунье ганса хүнэй түлөөлһэндэ муу байна, сэбэр басагад хомор байгаа юм аабы? Хори, Хэжэнгэһээ 4—4 басагад хабаадаа. Хоёрдохи һууриде Саяна Доржиева гараа. Саяна энэ гурбан аймагуудаа ноябриин 15-да Улаан-Үдэдэ болоһон конкурсдо түлөөлэбэ.

Басагадай ээлжээтэ конкурсдоо бэлдэхэ үеэр Буряадай филармониин «Ритмы Байкала» гэжэ хүгжэмэй ансамбль наададаг байгаа. Гэбэшье уйтан триконуудые үмдэһэн, ута үһэтэй «европеецүүдэй» джаз хүүюулхэдэнь ехэл таагүй шэнги һэн. Юрэдөөл зүүн зүгэй, Ази түбиин гэгдэһэн конкурс хадань тааруу хүгжэм, тааруу ансамбль олдоогүй байгаа юм гү? Игэжэ ганса багша бэшэ, бэшэшье зон һанаһан байба. «Байгал далайн нангин нэрэ хухалһан эдээниие үтэр тайзан дээрэһээ буулгагты» гэһэн зоной дурадхал зэдэлхэл байгаа.

Нэгэ забһараар, һүүлшын 7-дохи конкурсдоо дангинанарай бэлдэжэ байха үедэ, нютагай эгээл залуу дангинанууд гаража ламбада хатар гүйсэдхэбэ, тон һайхан хубсаһа хунар харуулбад. Эдэмнай хэд гээшэб? — гэхэдэ: эгэшэ дүү 3 наһатай Эльвира, найма наһатай Вера, 5-дахи классай һурагша Женя Пантелеевануд. Тэдэмнай хатархадаашье, миин тайзан дээгүүр ябахадаашье, ёһотойл артистнууд мэтэ байба. Дүрбэтэйхэн Оксана басагахан хүтэлбэрилэгшын орёо асуудалнуудта шадал соогоо харюунуудые үгөөд нютагайхидтаа һайшаагдаа.

Ц. БАДМАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Яруна.

ЭРХИМ ДҮН ХАРУУЛБА

Улаан-Үдэ хотодо аэиамоделистнүүдэй дунда уласхоорондын гурбадахи мүрысөөн болобо. Мүрысөөндэ Улаан-Баатар, Дархан, Урда-Сахалин, Владивосток, Благовещенск, Шэтэ, Норильск, Якутск, Кызыл, Ангарск, Братск, Хяагта хотонуудай, Буряадай ССР-эй суглуулагдамал команданууд хабаадаһан юм. Эндэ хабаадагшад гурбан бүлэг боложо хубаараад, түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысэһэн байна.

— Түрүүшынь хоёр бүлэгтэ мүрысөөнэй дүй дүршэл баянтай болоһон СССР-эй спортын мастернууд, мастерта кандидадууд, һүүлшынхидэнь эдир технигүүдэй станцинуудай команданууд оруулагдаһан байгаа,— гэжэ мүрысөөнэй ахамад судья, республикын категориин судья, Буряадай ССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ А. Г. Ермолаев хөөрөө һэн.

Дүрбэн үдэрэй туршада үргэлжэлһэн мүрысөөндэ МНР-эй, СССР-эй спортын 13 мастернууд, хамтадаа 120 спортсмен хабаадаһан байба.

«Агаарта болоһон дайн байлдаан» гэһэн мүрысөөндэ Буряадай республикын нэгэдэхи команда түрүү һуури эзэлжэ гараа. Удаадахи хоёр һууринуудые Шэтэ болон Улаан-Баатар хотонуудай суглуулагдамал команданууд эзэлээ. Түрүү һуури эзэлжэ гараһан Буряадай нэгэдэхи командын гэшүүд: СССР-эй спортын мастернууд Владимир Рухтин, Владимир Пыхтин, Леонид Чукалов, Анатолий Босиков, Алексей Ушаков гэгшэд эрхим дүн харуулба. Мүн айлшаар ерэһэн Благовещенскын командын гэшүүн Е. С. Демидов чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэлсэһэн байна. СССР-эй спортын мастер Евгений Станиславович зоно болон РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэдэг мүрысөөнүүдтэ хододоо диилэжэ гарадаг юм.

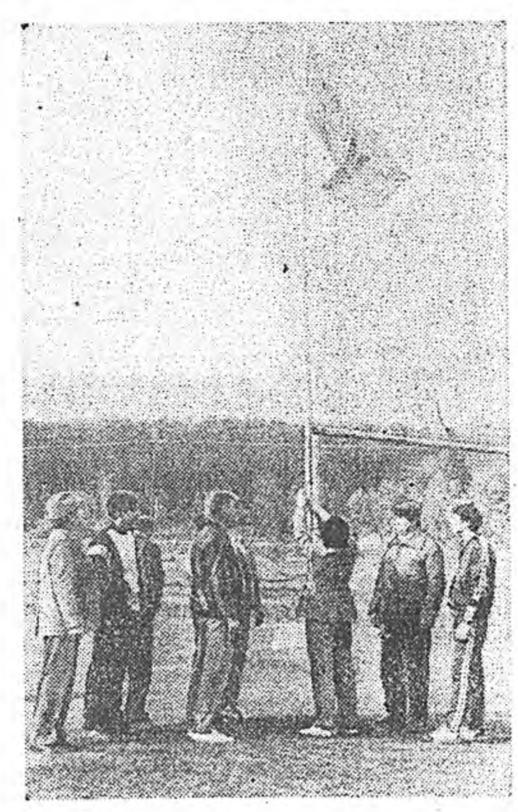
Мүн эдир авиамоделистнүүднай эрхим үрэ дүн харуулба. Тиин Улаан-Үдын 20-дохи дунда һургуулиин 9-дэхи классай һурагшад Алексей Пиц Саша Чаинский хоёр спортын мастерта кандидадай норматив дүүргэһэндээ ехэтэ баясаа. Энэ мүрысөөндэ хабаадаһан ... эй спортын мастер, ... но заводой инженер А. ... койн удэридадаг команд... амжалта туйлаа.

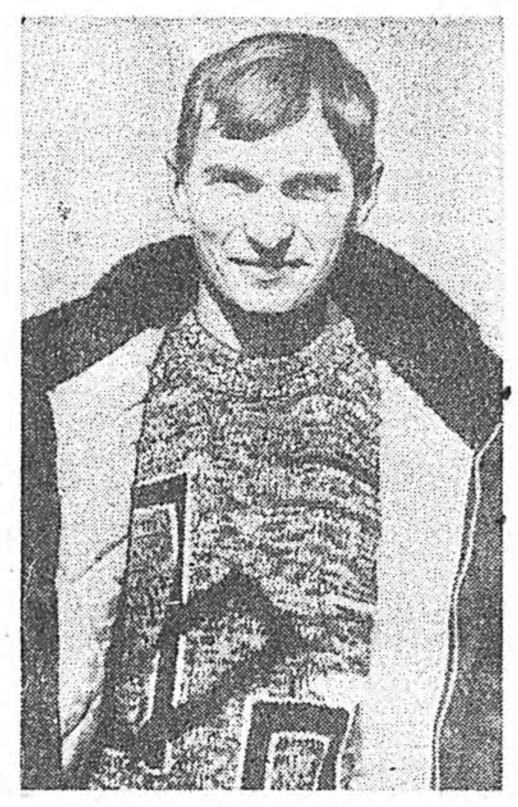
Аха дүү Монголой ... Республикаһаа ерэһэн ... сменүүд: спортын маст... Содномбалжир, Адлибч... дэнзбаяр, Ж. Батсух бо... сад гурбадахи һуури э... байха юм.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: ... мандын капитанууд ... нэй туг үргэжэ байна, ... говещенскын Е. С. Дем... МНР-эй спортын мастер... номбалжир, командын ... лэгшэ Гомбосүрэн.

Ч-Д. БУДАЕВАЙ фо...

Спорт — *Спорт* — *Спорт*

БОКСЁРНУУДАЙ АМЖАЛТА

★ Боксоор уласхоорондын мүрысөөн Владивосток хотодо боложо, Канадын, Японой, Хитадай, СССР-эй командануудай 110 гаранарһан бээлэйн шадабаритад хабаадаһан байгаа.

Манай республикын 8 боксер СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа хабаяа туршахадаа, ехэ амжалта туйлаба. Зүүн Сибириин технологическа институдай студент, спортын мастер Олег Пятков 51 килограммай шэгнүүртэ тулалдахадаа, бүхы уулзалгадаа илалта туйлажа, уласхоорондын мүрысөөнэй чемпион болобо.

Багшанарай институдай студентнэр, спортын мастернууд Александр Тангасов, Владимир Знайденко гэгшэд 57 болон 71 килограммай шэгнүүрнүүдтэ илажа гараа.

Тус институдай студентнэр спортын мастерта кандидат Чингис Домбаев, спортын мастер Валерий Бардахеев мүнгэн медальнуудаар шагнагдаа. Улаан-Үдын 24-дэхи СПТУ дүүргэһэн спортын мастерта кандидат Алдар Санжаев эгээн хүнгэн шэгнүүртэ бронзо медальда хүртэбэ.

Токиодо болоһон Олимпиадада мүнгэн медаляар шагнагдагша, Европын чемпион, уласхоорондын категориин судья В. И. Баранников мүрысөөнэй эрхим бэрхэ судья гэжэ тоологдоо.

★ Боксоор уласхоорондын заншалта ехэ мүрысөөн Венгриин ниислэл хотодо болобо. СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй спортклубай түлөөлэгшэ, спортын мастер Александр Кривоносов энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадаһан байгаа. Тиихэдээ тэрэ хүндэшэг шэгнүүртэ бүхы уулзалгануудтаа илажа, чемпион болобо. Тэрэнэй тренер В. И. Агафонов энэ амжалтадань ехэ габьяатай юм.

★ Польшын суута тренер — Олимпиин наадануудай, дэлхэйн ба Европын олон чемпионуудые хүмүүжүүлһэн, зоной дунда «эсэгэ» Штамм гэжэ нэршэһэн Феликс Штеммай дурасхаалда зорюулагдаһан заншалта уласхоорондын мүрысөөн Варшавада болобо. Буряадай багшанарай институдай студент, спортын мастер Бата Батуев РСФСР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, заншалта наадада хабаадаһан байгаа.

★ Эдиршүүлэй дунда боксоор РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Свердловско областиин Серов хотодо дүүрэбэ. 1975-1976 онуудта түрэһэн табан хүбүүд Буряад ороной нэрэ хүндые хамгаалаа.

Кабанскын районой Селенгинск һууринай дунда һургуулиин һурагша Вадим Федяев 52 килограммай шэгнүүртэн cooһoo онсо шалгарба. Тренер В. Маковеев тэрэниие һурган һоридог юм.

Бэшүүрһээ Ваня Хлызов, Хориһоо Сережа Комаров гэгшэд эдэбхитэй һайнаар тулалдажа, гурбадахи шатын дипломуудаар шагнагдаба.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ШАТАРАЙ ҺОНИН

★ Улаан-Үдэ хотын гурбадахи һургуулиин спортын зал соо «Эдиршүүл» гэһэн пионернүүдэй радио-дамжуулгын редакциин шанда хүртэхын түлөө наадан үнгэргэгдэһэн юм. Жэл бүри үнгэргэгдэдэг болоһон заншалта энэ наадада манай республикын эдир шатаршадһаа гадна Эрхүү, Прокопьевск, Дивногорск хотонуудай команданууд хабаадаһан байна.

Эдир шатаршадай дундаһаа Улаан-Үдын спортын 8-дахи һургуулиин эбтэй зетэй командын гэшүүд шадамар бэрхээр наадажа, түрүү һуури эзэлбэ. Эдэнэр Баргажанай районойхидые 4,5:0,5, Эрхүү хотын пионернүүдэй командые 3,5:1,5, Прокопьевскын шатаршадые 4:1 гэһэн тоотойгоор илажа, дүн хамта 27 очко абажа түрүүлһэн байха юм. Прокопьевскын, Улаан-Үдэ хотын «Атака» нэрэтэй команданууд хоёрдохи, гурбадахи һууринуудта гараба.

★ Северобайкальск хотодо «БАМ-90» гэһэн шатарай бүхэсоюзна фестиваль болобо. Мүрысөөндэ Эрхүү, Красноярск, Гусиноозёрск, Северобайкальск хотонуудай, Улаан-Үдын авиационно заводой «Забайкалец» гэжэ спортын клубай команданууд хабаадаһан юм. Авиационно заводой спортын клубай шатаршад дүн хамта 26 очкотой боложо, бүхэсоюзна мүрысөөнэй чемпион болобо.

Өөр хоорондоо түрүү һуури эзэлхын түлөө ёслоһон наадада Улаан-Үдын түлөөлэгшэ, спортын мастерта кандидат Игорь Брылев, эхэнэрнүүдэй дундаһаа Татьяна Агафонова гэгшэд илажа гараба.

★ Братск хотодо Эрхүүгэй областиин басагадай дунда нээмэл мүрысөөн болохонь. Энэ наадада хабаадалсахаяа манай республикын басагадай суглуулагдамал команда мордонхой. Командын бүридэлдэ Оюуна Лобсанова, Татьяна Курас, Евгения Ханхалаева, Анастасия Мисник, Дарима Жамбалова гэгшэд оруулагданхай.

Л. ГАРМАЕВА.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

РСФСР-эй Верховно Соведэй сесси. «Министрнүүд томилогдобо»— ТАСС-ай парламентска корреспондентнүүдэй тоосоон.

«Казахстан Росси хоёр хэлсээндэ гар табиба»—ТАСС-ай мэдээсэл.

«Сибириин газар дайда»— тобшо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари.

Үглөөдэр юугээ эдижэ байхабибди? «Ямар ушарһаа гээгдэлдэ ороноб?» журналист Н. Дегтяревой статья.

АПК: хүгжэлтын ... маар. «Бүтээхэ ажал ... ехэ»— Буряадай ССР-эй ... пром эмхидхэлэй ... орлогшо А. Разуваев... налистын үнгэргэһэн ...

Улаан-Үдын горгүйсэд... болон Октябрьска рай... комой хүтэлбэрилэгшэд... даһан уншагшадай ханд...

Дэлгүүрэй экономикы... шугамаар. «Олзо олохо ... нэгэ арга»— В. Золот... статья.

Республика соомнай ... нэгэ политическэ парти... болоһон тухай тобшо... рэһэн А. Гомбоевой ... номерто тунхаглагдаба.

Соносхолнууд.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—«Амар сайн, хүгжэм!», 10.20—«Жизнь Клима Самгина»—уран һайханай фильм. 10-дахи сери. 11.25—Шатанууд. 12.40—«16-тай ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда». 13.30—Время. 14.10—Г-Х. Андерсен. «Дороже жемчуга и злата»—Москвагай «Современник» театрай фильм-зүжэг. 15.55—Д. Шостакович. 9-дэхи номерой квартет. 16.25—Хэрбээ тэды хүрөө һаа... 17.10—Гнессинүүдэй нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиин һурагшадай концерт. 18.00—«Деревенские каникулы»—үхибүүдтэ фильм. 18.35—Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 18.45—СССР-эй Верховно Соведтэ. 19.30—Хүгжэмтэ дамжуулга. 19.55—«Жизнь Клима Самгина»—уран һайханай фильм. 10-дахи сери. 21.00—«ВИД» танилсуулна. 22.00—Время. 22.30—Фотоконкурс. 22.40—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. ... МВД-һээ мэдээсэл. ... «ВИД» танилсуулна.

ХОЁРДОХИ ПРОГРА...

МОСКВА. 9.00—... гимнастика. 9.15—... нюусанууд. 9.35, 10.35—... 5-дахи класс. 11.05—... лэн. 11.35, 12.35—... 6-дахи класс. 12.05—... та фильм. УЛААН-ҮД... —«На чем земля де...» —баримтата фильм. ... ряад хэлэнэй хэшээл... Соведүүд хүдэлм... 20.05—Буряад оро... нууд. МОСКВА. 21.00—... лан нойрсогты, ... 21.15—Германида дэлг... жа бүридхэгдэнэб. ... Бултанай эрхилхэ спорт. 22.3... «Паганини»—фильм-бал... —СССР-эй Верховно Со... сесси дээрэ. 23.40—РСФ... Верховно Соведэй ... дневник. 00.40—«Кольц... рого шейха»—уран һа... фильм.

Редакторай орлог...
П. Н. НИМАЕ...

Кино, театрнууд

Бурятский театр драмы имени Х. Намсараева
Хүхы шубуунай гунигал (Плач кукушки)— в 19-30.

Русский театр драмы.
Открытие 62-го театрального сезона и XVII-ой недели «Театр — детям и юношеству». Коммерсанты — в 19-30.

«Дружба»
Смех и горе у Бела моря — в 9-30, Светик — в 11, 17, Сети любви (2 серии)— в 12-30, 18-30, Голубая бездна — в 15, 21.

«Родина»
Могила светлячка — в ... 40.

«Прогресс»
Красный зал—Беспред... 10, 12, 14, 16, 18-10, 20-... леный зал—Обреченны... одиночество—в 10, 11-50, 13-... 15-20 17-10, 18-50, 20-40.

«Октябрь»
Транти-Ванти — в 9-40, ... ца — в 11-10, 13, 14-40, ... Любовь с привилегиями ... рии)— в 16-30, 19.

«Байкал»
Друг в непогоду — в ... 20-30.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60 91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61. п. Кырен—91-9-79 п Агинское 3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР Директор 2-40-45

Заказ № 268.